

SUSIKKO

METSÄHISTORIAN SEURAN JÄSENLEHTI 3/2021

SUSIKKO 3/2021

Metsäisää joulua ja uuden odotusta	3	Metsätyönjohtajakoulutuksen lyhyt mutta laaja historia	26
Metsätaloutta ja kulttuuria Satakunnassa	4	Uusia kirjoja	30
Vuojoen kartano	6	Sota, tulipalo tai isojen sorto, Koprän suku sen kun sahaa	30
Satakunnan metsät ja metsätalous	8	Avohakkuiden historiasta Ruotsissa	31
Vuojoen – Paloheimot	10	Kunnianosoitus Lapin metsätalouden suunnannäyttäjälle	34
Makkarakosken saha	11	Suomalaiset maailman metsissä oppimassa ja opettamassa	35
Villa Mairela	12		
Rosenlew-museo	15		
Paloheimon veljekset ja jälkipolvia	17		
Metsät ja tulevaisuus -tutkijawebinaari	19		
Metsä on Liuksialan pankki	23		

Susikko

Metsähistorian Seura ry:n jäsentiedote
3/2021

<http://www.metsahistoria.fi>
[seura\(at\)metsahistoria.fi](mailto:seura(at)metsahistoria.fi)

ISSN 2737-3428 (painettu)
ISSN 1799-0750 (verkkojulkaisu)

Julkaisija: Metsähistorian Seura ry
Ilmestyminen: kolme kertaa vuodessa
Toimituskunta: Heikki Roiko-Jokela, Antti Koskimäki,
Juha Aaltoila ja Tapio Kamppila
Taitto: DTPage Oy

Susikossa julkaistaan metsähistoriaan liittyviä tekstejä ja kuvia. Tekstiehdotuksia voi lähettää seuran osoitteeseen [heikki.roiko-jokela\(at\)jyu.fi](mailto:heikki.roiko-jokela(at)jyu.fi). Tekstin kirjoittamisessa on noudatettava kirjoitusohjeita, jotka ovat seuran kotisivuilla www.metsahistoria.fi/julkaisut/susikko.

Etukansi: Näin siirtyi voima lukuisilla hihnoilla valta-akselilta työkoneille Makkarakosken sahalla Noormarkussa sen ajan yleisellä tavalla.
Kuva: Antti Koskimäki.

Takakansi: Närelenkki, susikko syntyy Ilomantsin Virmajoella vuonna 1930.
Kuvaaja on Ilmari Karvonen ja kuva on Luston kokoelmista.

Puheenjohtaja Heikki Roiko-Jokela
Varapuheenjohtaja Kari Mielikäinen

Muut hallituksen jäsenet
Tapio Kamppila, *sihteeri*
Jarmo Hämäläinen
Leena Karjalainen-Balk
Nuutti Kiljunen
Pirkko Kivinen
Jukka Nerg
Jaakko Niemistö
Marko Rikala

METSÄMIESTEN SÄÄTIÖ
Ihminen ja metsä

Metsäisää joulua ja uuden odotusta

Vuosi 2021 lähestyy loppuaan ja on aika summata yhteen Metsähistorian Seuran toimintaa kuluneen syksyn osalta. Korona-epidemia on jo pidemmän aikaa koetellut ja koettelee edelleen tapahtumien järjestäjiä, mutta seura on kuitenkin pystynyt järjestämään toimintaa jäsenistölleen.

Lokakuussa toteutettiin Satakunnan retkeilyn, jonka järjestelyistä vastasi seuran aiempi puheenjohtaja Antti Koskimäki. Hienosti Antti asian hoitikin, koska palaute retkestä on ollut myönteistä. Marraskuussa Metsähistorian Seura, Suomen Metsä museo Lusto sekä Jyväskylän yliopiston historian ja etnologian laitos puolestaan järjestivät ”Metsät ja tulevaisuus” -tutkijawebinaarin. Seminaarin puheenjohtajina toimivat dosentti Heikki Roiko-Jokela ja dosentti Leena Paaskoski. Osallistujia webinaarissa oli parhaimmillaan lähes neljäkymmentä. Esitykset olivat mielenkiintoisia ja keskustelu vilkasta. Satakunnan retkeilystä ja webinaarin annista voitte tarkemmin lukea tämän Susikon palstoilta.

Sokerina pohjalla on kirja ”Suomalaiset maailman metsissä oppimassa ja opettamassa”: kirja on painos- ja lämpimäisiä on odotettavissa viimeistään tulevan vuoden alussa. Isot onnittelut toimittajille (Pekka T. Rajala & Anna-Leena Simula) ja kirjoittajille!

Näissä tunnelmissa toivotan kaikille rauhallista joulua 2021 ja hyvää uutta vuotta 2022!

Heikki Roiko-Jokela

Metsätaloutta ja kulttuuria Satakunnassa

Metsähistorian Seuran retkeily suunnattiin Satakuntaan 1.–2.10.2021. Retkeily suunniteltiin toteutettavaksi jo edellisenä syksynä, mutta koronan johdosta se siirrettiin tähän vuoteen. Pääaiheena oli maakunnan metsätalous, mutta alueen historiaa tarkasteltiin eri näkökulmista arkkitehtuuria ja muuta kulttuuria unohtamatta. Ryhmä majoittui ja vietti iltaa Ahlströmin Noormarkun Ruukissa. Osallistujia oli yhteensä 24. Tämä kooste perustuu useiden retkeläisten kirjoittamiin osuuksiin. Susikko kiittää.

Keskeinen retkeilyn suunnittelija ja toimeenpanija oli A. Ahlström Kiinteistöt Oy:n metsäjohtaja Timo Viinamäki. Tutustuminen Ahlströmien toimintaan aloitettiin heti Noormarkkuun saapumisen jälkeen Ahlström voyage -näyttelyssä. Se on perusteellinen kokonaisuus, jossa käydään läpi yhtiön ja sen omistamien tehtaiden toimintaa eri puolilla maataamme. Teollista

toimintaa oli muutakin kuin metsäteollisuus. Metalliteollisuus sekä kaikille tuttu, kuuluisa lasiteollisuus oli selkeästi ja kauniisti esillä.

Ahlströmien teollisen toiminnan aloitti Antti Ahlström vuonna 1851. Puuta jalostettiin sahalla ja paperia tehtiin ensin lumpuista. Sahojen määrä lisääntyi nopeasti toiselle kymmenelle. Merkittäviä paikkakuntia Ahlströmin toiminnalle olivat Porin lisäksi Varkaus ja Karhula. Konserni jaettiin vuonna 2001 kolmeksi erilliseksi yhtiöksi. Ne olivat teollisuutta harjoittava Ahlstrom Oyj, sijoitusyhtiö Ahlström Capital Oy ja suvun omistama A. Ahlström Osakeyhtiö, joka vastaa kiinteistöistä. Nykyään metsiä ja kiinteistöjä hallitsevan yhtiön nimi on A. Ahlström Kiinteistöt Oy ja se kuuluu Ahlström Capital konserniin. Sama yhtiö tarjoaa matkailijoille yöpymis- ja ravintolapalveluita sekä kulttuuri- ja luontoelämyksiä Noormarkun Ruukissa.

Pienoismalli Ahlströmin tehdasalueesta Ahlström Voyage -näyttelyssä. Aivan etualalla sahan pääkonttori, nykyään hieno hotelli, jossa osa retkeläisistä majoittui. Tien takana Makkarakosken saha ja sitä vastapäätä voimalaitos. Pääkonttori on vasemmassa reunassa. Kuva: Tapani Tasanen.

Retkeläisiä nykyisen hotellin, entisen sahan pääkonttorin edustalla.
Kuva: Tapani Tasanen.

Ahlströmin Pääkonttori, Noormarkku.
Kuva: Tapani Tasanen.

Timo Viinamäki generaattorin vieressä. Ahlström Voyage -näyttely, Noormarkku.
Kuva: Antti Koskimäki.

Vuojoen kartano

Retken ensimmäinen kohde oli Vuojoen kartano Eurajoen kunnassa Eurajoen rannalla. Sen esittely käynnistyi vauhdilla tilausravintolassa maittavan ja monipuolisen lounaan aikana. Seuraksemme tuli muutama vuosikymmen sitten talon keittiön väkeen kuuluneen piian roolin ja asun ottanut opas Pirjo Jaakkola. Hän oli ikään kuin töissään ja kakkutaikinaa ponnekkaasti vispatessaan selosti valloittavasti kartanon ja sen asukkaiden vaiheita. Samalla saatiin kuvaus kartanon elämisen menosta ja monenlaisten kartanossa asuvien ja toimineiden ihmisten vaiheista ja tekemisistä. Suku tuli tutuksi myös.

Vuojoen kartano mainitaan 1500-luvun lopulle ajoituvissa asiakirjoissa. Se perustettiin vuonna 1626.

Kartano alkoi kukoistaa 1830-luvulla, kun omistajaksi tuli isokyröläinen kapteeni L. M. Björkman, joka aateloitiin ja käytti sukunimenä Björkenheim. Kartano oli suuri työllistäjä: isäntäperheen ja palkollisten lisäksi käytössä oli 40 talonpojan ja 90 torpparin työpanos. Kartanon maapinta-ala oli tuolloin noin 15 000 hehtaaria ja sen navetoissa kasvatettiin parhaimmillaan 250 nautaa.

Lounaan jälkeen kiersimme kartanon asuin- ja edustutiloissa. Empiretyylinen päärakennus on Suomen kartanoarkkitehtuurin upeimpia luomuksia. Sen on piirtänyt Carl Ludvig Engel vuonna 1836. Kapteeni Lars Magnus Björkenheim rakennutti kartanolinnan asunnokseen.

Keittiöpiian osaan asettunut Pirjo Jaakkola selostaa tässä takanaan olevan peilin löytymistä ja laittamista takaisin alkuperäiselle paikalleen. Kuva: Tapani Tasanen.

Vuojoen kartano Eurajoella. Kuva: Tapani Tasanen.

Maailman meno muuttui 1900-luvulle tultaessa. Kartanon perilliset eivät halunneet pitää maatilaa suurlakon seurausten ja torppareiden liikehännän vuoksi. Kartano maineen ja metsineen yhtiöitettiin myyntiä varten nimellä Vuojoki Gods Ab 1908. Kartanon maista muodostettiin yli 200 maatilaa vuoden 1911 jälkeen. Piian esikuvakin perheineen sai oman maapalstan, näin arvelen.

Kartanokierroksen jälkeen meitä kiinnosti tietää, kenen omistuksessa hienosti restauroitu kartanoraken-

nus nykyään on. Opas kertoi kartanorakennuksen siirtyneen Eurajoen kunnalle, jonka kunnallinen vanhainkoti toimi 1936–2003. Eurajoen kunta ja Posiva Oy restauroivat kartanorakennuksen ja sivurakennukset kokous-, koulutus- ja kulttuurikeskukseksi sekä ravintolakäyttöön vuonna 2005. Museovirasto määritteli kartanon ympäristöineen valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi vuonna 2009. Kartanon yleishyödyllistä toimintaa kehittää Vuojokisäätiö.

Satakunnan metsät ja metsätalous

Tapio Nummi johdattelemassa retkeläisiä Satakunnan metsätalouteen. Kuva: Antti Koskimäki.

Metsien käytöstä Satakunnassa ennen vuotta 1950

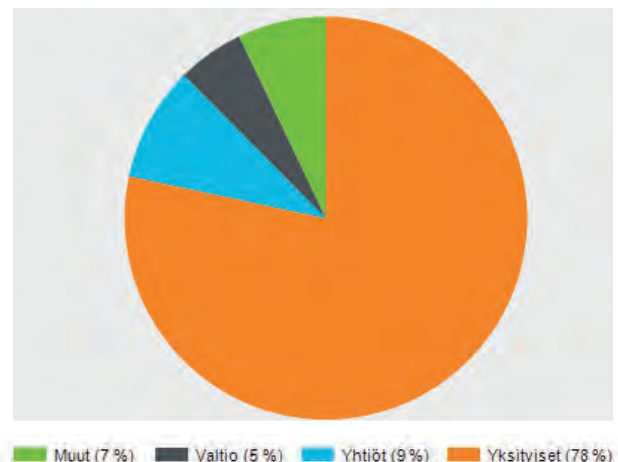
Puuta on Satakunnassa käytetty kotitarpeiden lisäksi lankkujen, laivojen, masuunien hiilen ja vesisahojen raaka-aineeksi sekä Pohjois-Satakunnassa tervan valmistukseen. Höyrysahojen perustaminen 1860- ja 1870-luvuilla toi tukkipuulle runsaasti kysyntää. Kuljetus tapahtui pääosin uittaen ja yli puolet puusta tuli maakunnan ulkopuolelta, aina Tampereen yläpuolisilta vesiltä Lehtimäeltä ja Ähtäristä saakka. 1920-luvulta alkaen käynnistynyt paperiteollisuus käynnisti kuitupuun teollisuuden käytön, vaikka keskenkasvuisen puun myynti olikin isännille vaikea hyväksyä. Metsävarat olivat vuosisadan alkupuolella kohtuulliset, mutta tukkipainotteiset hakkuut johtivat järeän puun vähenemiseen. Sodan jälkeen hakkuut ylittivät hakkuumahdollisuudet.

Satakunnan metsien omistusrakenne

Yksityismetsien osuus on yli kolme neljännestä maakunnan metsien kokonaisalasta, mutta tilojen keski-
koko on pieni. Yhteismetsiä on 23 ja näistä seitsemän

on asutusyhteismetsiä. Yhtiöistä A. Ahlström Oy:llä on metsää 20 000 hehtaaria UPM:llä 5 000 hehtaaria.

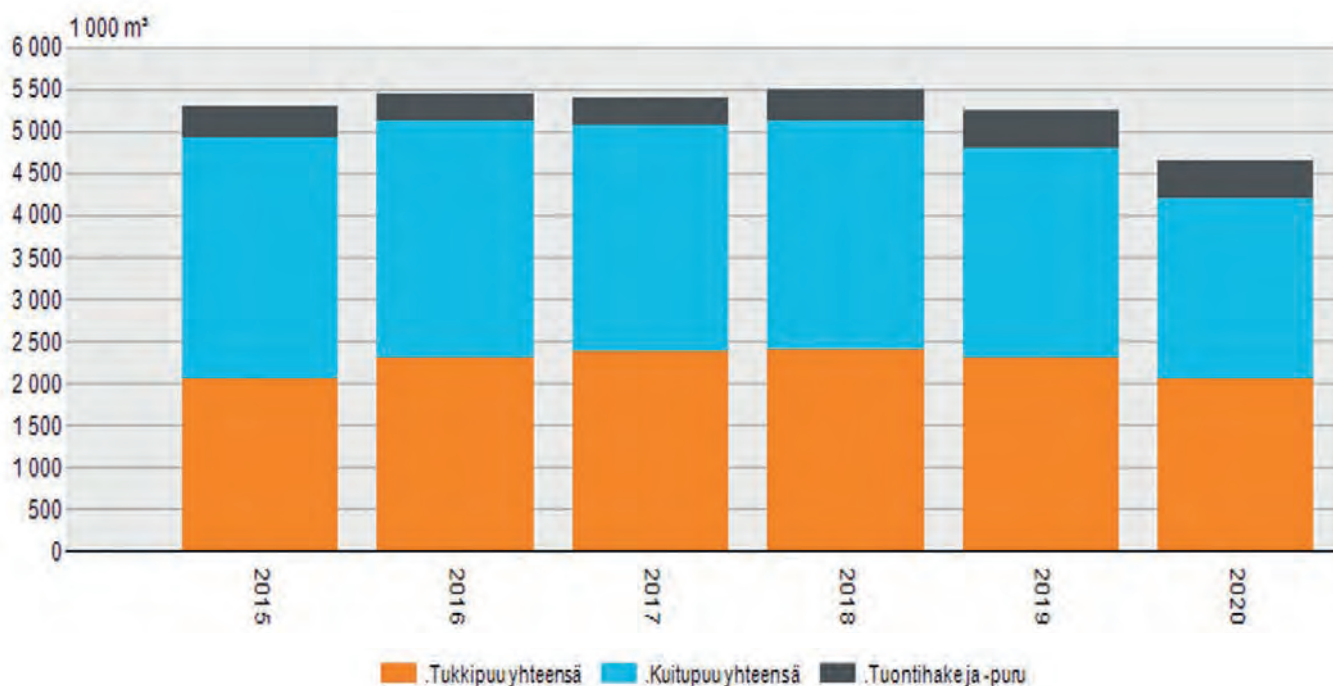
Valtion metsät ovat lähinnä suojelumetsiä ja Porin prikaatin harjoitusalueita: Hämeen kangas ja Pohjankangas Kankaanpäässä sekä Säkylänharju. Metsätalouden maata Satakunnassa on 562 000 hehtaaria, 71 prosenttia maapinta-alasta. Metsää siirtyy muihin maankäyttömuotoihin enemmän kuin sitä nousee merestä. Soita maakunnassa on kolmannes metsäalasta. Niistä on ojitettu kolme neljäsosaa. Puustoa on metsämaan soilla enemmän kuin kankailla. Metsämaalla on valtakunnan metsien inventoinnin mukaan nyt puustoa 146 m³/ha ja kasvu on 6,4 m³/ha; 50 vuodessa on tapahtunut lisäystä puustossa 70 prosenttia ja kasvussa 80 prosenttia.

Satakunnan metsien omistusrakenne.

Teollisuuden puunkäyttö Satakunnassa 2015–2020

Satakunta on puunkäyttäjänä viidenneksi suurin maakunnista. Rauman paperikoneen sulkeminen näkyy vuoden 2020 luvuissa. Omasta maakunnasta tulee alle puolet teollisuuden käyttämästä puusta.

Teollisuuden puunkäyttö Satakunnassa 2015–2020.

Satakunnan suurimmat puunkäyttäjät

Sahat

	Aikaisempi omistaja
• Merikarvian saha (Metsä Fibre)	Kouhi Oy
• Seikun saha, Pori (UPM)	Rosenlew
• Pihlavan saha, Pori (Westas)	Ahlström Oy
• Luvian Saha, Eurajoki	
• Metsä Fibre Rauman saha (rakenteilla)	

Selluloosa- ja paperitehtaat:

- UPM:n Rauman paperitehdas, kaksi paperikonetta, perustaja Vuojoki Gods Ab, 1912
- Metsä Fibre Rauman sellutehdas, vuodesta 1996.
- Bioenergon biokonversiolaitos, Pori, suunnitteilla

Metsäopetus

WinNovan Ulvilan Kullaalla toimipisteessä voi suorittaa metsäalan ja metsäkoneenkuljettajan perustutkinnot, maanrakennusalan tutkinnon sekä luontoalan tutkintoja. Uusi päärakennus valmistunut tänä vuonna.

Pohjois-Suomen herttuakunnan – Satakunnan – vaakunakuva vuodelta 1715. Metsä ja sen käyttö olivat hallitsevassa osassa Suomen maakuntien kuvauksessa. Kuparipiirroksen on kaivertanut Johan van den Aveelen, Tukholma. (Lähde: E. Dahlberg 1865. Suecia antiqua et hodierna. J. & A. Riis, Stockholm).

Vuojoki – Paloheimot

Vuojoki Gods Ab oli vuosina 1908–1915 Raumalla ja Eurajoella toiminut puunjalostusta harjoittanut yhtiö. Sen vuonna 1911 perustama höyrysaha loi pohjan Rauman nykyiselle puunjalostusteollisuudelle.

Vuonna 1829 isokyröläinen Lars Magnus Björkenheim osti Vuojoen maatilan. Hän halusi saada aikaan uudistuksia mahdollisimman lyhyessä ajassa. Tilalla otettiin käyttöön muun muassa vuoroviljely sekä lähes teollinen rehuviljely. Parhaimmillaan tilalla oli 250 nautaa ja 70 vetohärkää. Työvoima muodostui palvelusväestä ja noin 40 talonpojasta sekä 90 torpparista. Tilan kokonaispinta-ala oli peräti 15 000 hehtaaria.

Luonteeltaan mahtipontisena pohjalaisena Björkenheim rakennutti tilalleen vuonna 1836 suuren kolmi-kerroksisen empiretyylisen päärakennuksen. Sen piirsi aikansa kuuluisin suomalainen arkkitehti C. L. Engel.

Carl Björkenheim kuoli vuonna 1907. Suurlakon seurausten ja torppareiden liikehännän vuoksi perilliset eivät halunneet jatkaa tilanpitoa. Suomen suurin maatila tuli myytäväksi, ja sitä varten perustettiin osakeyhtiö Vuojoki Gods Ab. Kiinnostuneita ostajia oli useita, kuten A. Ahlström ja Alfred Kordelin, mutta loppujen lopuksi Vuojoen kartanon ostivat joulukuun alussa 1911 Paloheimon liikemiesveljekset H. G. ja K. A. sekä Nestor Toivonen, torpparin poika Kuorevedeltä. Paloheimot hyväksyivät kansanmiehiä kumppaneiksi, jos näillä oli taitoa, ideoita tai rahaa runsaasti. Tilanomistaja N. Toivosella oli rahaa. Hän oli hankkinut varallisuutensa osin Amerikassa liiketoimillaan. Sakkolan Kiviniemessä hän omisti sahalaituksen ja vesiparantolan. Hän oli myös olympiatason kilpa-ampuja.

Kauppojen jälkeen kartanon toiminnan painopiste ei yhtäkkiä ollutkaan maataloudessa, vaan uusia omistajia kiinnostivat kartanoon kuuluvat metsät ja se, miten niitä päästään hyödyntämään. Rahaa piti saada taotua, jotta tilan ostosumma saataisiin maksetuksi. Paloheimon veljekset olivat tehneet ostokset kokonaan velkarahalla ja lainat oli taattu ristiin. Metsää ei haluttu

myydä vain tukkeina, vaan ajateltiin, että jalostettuna puutavarasta saataisiin parempi tuotto. Hyväpuustoista metsää oli noin 8 000 hehtaaria.

Vuojolle rakennettiin noin 20 kilometriä pitkä kapearaiteinen metsärata, joka lähti Eurajoen rajamailta ja jatkui Verkkokarin rantaan. Näin tukit voitiin purkaa vaunuista suoraan mereen niputettaviksi. Sanomalehdissä oli ilmoitettu, että kaikki kynnelle kykenevät saavat töitä metsän kaadossa sekä radan rakentamisessa. Työntekijöiksi kelpuutettiin myös naiset ja lapset.

Heti tammikuussa 1912 H. G. Paloheimo tuli Raumalle etsimään sopivaa sahan paikkaa. Kaupunginvaltuusto pohti useampia vaihtoehtoja. Loppujen lopuksi päätettiin Sampaanalanlahteen. Paloheimo veti kengälään lumihankeen merkit rakennusten paikoista. Tukkipuut laivattiin Raumalle Eurajoelta meritietä pitkin. Kataviston ja Nurmeksen saaren välistä kanaalia levennettiin ja syvennettiin. Näin puutukkien uittomatka lyheni huomattavasti. Väylästä käytetään nykyään nimitystä ”Puuvallin suntti” ja ”Puutulli”.

Sahan käyttö Sampaanalan rannalla alkoi syyskuun alussa 1912. Se oli maan ensimmäisiä sähkösahoja. Johtola ja siihen kuuluvat talousrakennukset rakennettiin pian sahan valmistumisen jälkeen.

Muutaman vuoden kuluttua kartanon metsiä ei enää kuitenkaan pystytty hakkaamaan kartanon arvon romahtamatta, joten yhtiön johto päätti eriyttää kartanon ja sahan toisistaan. Vuonna 1915 Vuojoki Gods siirtyi Pohjoismaiden Yhdyspankin omistukseen jatkaen toimintaansa Oy Rauma Wood Ltd -nimisenä.

Yhtiö perusti sahan yhteyteen Rauman paperitehtaan. Yhtiö joutui omistajiensa taloudellisten ongelmien takia yhtiötä rahoittaneen Kansallis-Osake-Pankin haltuun 1930-luvun alussa.

Vuodesta 1938 alkaen Rauma Wood jatkoi nimellä Rauma Oy ja edelleen vuodesta 1942 Rauma-Raahe

Oy:nä. Se sulautui vuonna 1952 Repola-Viipuri Oy:n ja Lahti Oy:n kanssa ja näin muodostettiin Rauma-Repola. Monien vaiheiden jälkeen yhtiöt ja metsäteollisuuden paikkakunnat ovat nykyään osa UPM-Kymmene Oyj:tä.

Lähteitä:

Kartanokulttuurista nykyaikaan, Kormun-Launosten kyläkirja. Kariston kirjapaino, Hämeenlinna 1997, ISBN 952-90-8602-4

Afäärifennomaanit, Paloheimo-veljekset suurliikemiehinä ja yhteiskunnallisina vaikuttajina. Teemu Keskisarja. WSOY, Porvoo 2006, ISBN 951-0-31842-6

Ansala – suomalaisuusmiesten metsästysmaja Lopella. Ulla Paavilainen. OTAVA 2021, ISBN 978-952-94-4115-0

Lännen Pikajuna, Riihimäen-Lopen Rautatie 1907–1954. Martti Virtanen. Gummerus, Jyväskylä. 1997, ISBN 952-90-8863-9

Paavo Soikkeli

Makkarakosken saha

Saha on ollut Noormarkunjoen Makkarakoskessa 1700-luvun puolivälistä lähtien. Saha kuului alun perin Herrgårdin kartanoon. A. Ahlströmin omistukseen Makkarakosken vesisaha siirtyi vuonna 1870. Ajoittaisen veden puutteen takia saha muutettiin höyrysahaksi. Voimalaitos uusittiin 1914, jolloin pystytettiin veden ja höyryn avulla tuottamaan tuolloin vielä hyvinkin uniikkia sähköä. Raamisaha toimi vuoteen 1956. Kaikkiaan saha ehti toimia yli 200 vuotta.

Makkarakosken sahamuseo

Museossa ovat sahan alkuperäiset laitteet paikoillaan. Voimansiirto on toteutettu hihnoilla, valta-akselilla ja erikokoisilla pyörillä. Saha on raamisaha, mikä merkitsee melkoista tärinää. Rakennuksen joustavuutta parannettiin käyttämällä kuusen juurakoista tehtyjä kulmatukia ja ikkunoista tehtiin moniruutuisia, jotta oli helpompi korjata rikkoutuneet ikkunat.

Kuusen juurakoista muotoiltuja rakenteiden tukia Makkarakosken sahassa.
Kuva: Antti Koskimäki.

Jorma Ahvenainen ja retkeläisiä ihastelemassa lankkuja ja palauttamassa mieliin lankkujen määrän yksikköä toltti, joka oli 12 lankkua. Kuva: Antti Koskimäki.

Rakennuksen alakerroksissa on raaminperustukset, remonttihuone ja höyläämö. Yläkerrassa on sahasali, jossa on kaksi raamia. Sahattavat tukit tuotiin maitse lähimetsistä talvella. Tukit sahattiin talvella noin 2–3 kuukauden aikana. Työtä tehtiin yhdessä tai kahdessa

vuorossa. Yhdessä vuorossa tarvittiin 30 työntekijää ja kahdessa vuorossa toimittaessa tarvittiin 60–70 työntekijää. Parhaiden palkattu ammattimies oli tälläri, joka huolehti terien kunnosta. Seuraavaksi arvostetuimmat olivat kanttari ja apukanttari. Sahalla oli töissä samat suvut vuosikymmenten ajan. Työtä tehtiin kylmässä ja vetoisessa rakennuksessa.

Sahalla tehtiin mänty- ja kuusitukeista monenlaista sahatavaraa. Valmis sahatavara kuivattiin ja lajiteltiin lautatarhassa. Tuotteet kuljetettiin hevosella Poriin ja siitä proomulla Reposaaren satamaan. Tuotteita vietiin Eurooppaan, etenkin Englantiin. Makkarakosken sahan kulta-aika olivat 1870- ja 1890-luvut. Kaikkiaan A. Ahlströmillä oli 15 sahaa.

Sahatavaran lisäksi tehtiin monenlaisia tuotteita päreistä alkaen. Pientuotteita valmistettiin sirkkelillä sahauskauden ulkopuolella. Jätteet menivät polttoon muun muassa kili-kali -ränniä pitkin. Rakennusta ei lämmitetty, mutta höyryn tuotanto tarvitsi runsaasti polttoainetta. Sahan yhteydessä toimi mylly. Myllyssä jauhettiin viljaa ja tehtiin kauraryynejä.

Jarmo Hämäläinen

Villa Mairea

Toisen retkeilypäivän aamuna tutustuttiin Noormar-kun vanhan tehdaskeskuksen laidalla sijaitsevaan Villa Maireaan talon oppaiden johdattelmina. Rakennus on Alvar ja Aino Aallon suunnittelema ja se valmistui vuonna 1939. Sen rakennuttivat kodikseen Walter Ahlströmin tytär Maire Gullichsen ja hänen miehensä Harry Gullichsen, joka toimi tuolloin A. Ahlström Oy:n johtajana. Maire Gullichsen (1907–1990) oli viettänyt lapsuutensa viereisessä Havulinnessa. Hän opiskeli nuoruudessaan kuvataiteita Helsingin ja Pariisin taidekouluissa ja solmi tuolloin laajat taiteilijayhteydet. Hän oli myöhemmin merkittävä suomalaisen taiteen tukija ja taidekeräilijä.

Maire ja Harry Gullichsenilla oli jo entuudestaan ystävyys- ja yhteistyösuhteet Aaltoihin. Harry Gullich-

sen oli muun muassa tilannut Alvar Aallolta Sunilan sellutehtaan ja sen asuntoalueen suunnittelun. Maire Gullichsen oli perustanut vuonna 1935 yhdessä Alvar ja Aino Aallon sekä Nils-Gustav Hahlin kanssa Artek Oy:n. Alvar Aalto puolestaan oli jo tehnyt kansainvälisen läpimurtonsa Paimion parantolan ja Viipurin kirjaston suunnittelulla. Samalla hän oli alkanut suunnitella laminoidusta koivusta taivutettuja huonekaluja, joista tuli sittemmin hänen tunnettuja tavaramerkkejään.

Poimintoja arkkitehtuurista, sisustuksesta ja taiteesta

Villa Mairea sijaitsee kukkulalla, uljaan mäntymetsikön keskellä. Opas kertoi mäntyjen ja luonnon ylipäättään, olleen Alvar Aallolle olennainen innoituksen lähde raken-

Villa Mairea pääsisäänkäynnin puolelta. Rakennus sijaitsee kukkulalla komean männikön katveessa. Kuva: Jarmo Hämäläinen.

Villa Mairea on tiili- ja betonirunkoinen, mutta julkisivussa ja ulkorakenteissa on käytetty paljon puuta ja liuskekiveä. Makuuhuoneiden ulkonevat ikkunat antavat rakennukselle omin- takeista ilmettä. Kuva: Jarmo Hämäläinen.

nuksen suunnittelussa. Puiden tuli näkyä rakennuksen kaikista ikkunoista ja puuta on käytetty runsaasti niin sisustuksessa kuin ulkorakenteissakin. Yläkertaan menevien sisäportaiden kaidetolpat on sijoitettu vapaamuotoisesti, metsän puiden tapaan. Esimerkkinä yksityiskohtiin paneutuvasta suunnittelusta mainittakoon kaidetolppien puulajivalinta – oregonmänty (douglaskuusi). Aalto halusi, että kaidetolpissa säilyy niiden ikääntyessäkin pihämäntyjä muistuttava punaruskea sävy.

Talon julkisivussa on käytetty muun muassa suomalaista honkaa sekä teakia ja liuskekiveä. Alakerran katto on tehty mäntypaneelistä, joka toimii samalla ilmanvaihtosiivilänä (peräti 52 000 reikää!). Lattiassa on käytetty valkopyökkiä, keraamisia laattoja ja tiiltä.

Alakerran olohuoneen ikkunaseinä on suunniteltu sellaiseksi, että ”talo voidaan täysin avata puutarhaan”.

Ominaisuus on kuitenkin jäänyt vähälle käytölle avaamisen hienouden työläyden ja kesämme ominaispiirteen – hyttysten – takia.

Villa Maireassa on yhteensä 800 neliömetriä ja siinä on kaksi asuinkerrosta. Pääsimme tutustumaan alakertaan, jota hallitsee katkeamaton 250 neliömetrin suuruinen ”arkielämän tarpeita” palveleva huonetila. Ajatuksena on, että se on tarvittaessa jaettavissa erillisiksi huonetiloiksi liikuteltavilla väliseinillä. Myöhemmin kirjasto erotettiin pysyvämmiin omaksi huoneekseen lähinnä äänieristyksen takia. Muita alakerran tiloja olivat tuloaula, oleskelutila takkoineen, musiikkihuone, kukkahuone, ruokailutila sekä erilliset keittiötilat palvelusväen asuntoineen.

Talon sisustus on Aino Aallon suunnittelema. Lattioita peittävät vaaleasävyiset marokkolaiset paimentolais-

Villa Mairean sauna on perinteinen suomalainen ulkosauna. Vilvoittelupaikka on vähemmän perinteinen. Se on tiettävästi maailman ensimmäinen munuaisenmuotoinen uima-allas. Kuva: Jarmo Hämäläinen.

matot. Huonekalut ja valaisimet ovat valtaosin Alvar tai Aino Aallon suunnittelemaa maineikkaita malleja, joita useimpia Artek myy edelleen. Jotkut niistä ovat uniikkikappaleita, kuten Alvar Aallon kirjastohuoneeseen suunnittelemaat reiälliset kattovalaisimet. Myös muiden Artekissä toimineiden suunnittelijoiden esineitä on nähtävissä.

Maire Gullichsenin keräämä taide on keskeinen osa sisustusta. Tilaa elävöittää kaikkialla vaikuttava otos hänen modernin ulkomaisen taiteen kokoelmastaan. Taideteokset ja niiden esille pano taidegallerian tapaan, mutta osaksi arkielämää, onkin ollut yksi talon suunnittelun lähtökohdista. Nähtävillä on niin maalauksia, veistoksia, keramiikkaa kuin lasitaidettakin. Esillä on muun muassa Edgar Degasin, Pablo Picasson, Henri Matissen, Paul Gauguinin, Massimo Gampiglin, Fernand Legerin ja Juan Gris'n töitä.

Laajan kotimaisen taiteen kokoelmansa, 350 teosta, Maire Gullichsen oli lahjoittanut Porin kaupungille. Lahjoituksen ehtona oli taidemuseon perustaminen. Kuten arvata saattaa, kokoelmaan voi nyt tutustua Porin taidemuseossa, joka aloitti toimintansa vuonna 1981. Taidemuseon edustalle on pystytetty Harry Kivimäen Lokki-veistos kunnianosoituksena Maire Gullichsenin työlle suomalaisessa taide-elämässä. Villa Maireassa on esillä veistoksen pienoismalli.

Musiikkihuoneen erikoisuutena on tanskalaisen Poul Henningsenin suunnittelema flyygeli, joka on suuri

harvinaisuus. Henningsen on tunnettu erityisesti valaisimistaan. Hauskana yksityiskohtana soittimessa on vahvasti kaareva lentokonepleksistä valmistettu kansi, jotta sille ei laskettaisi juomalaseja, kuten yleensä tapana on!

Kukkahuone on nimensä mukaisesti kasvien hoitoon tarkoitettu tila, jossa on laattalattia ja posliininen kasteluallas. Alvar Aalto oli tuonut sen sisustukseen vaikutteita ihailemastaan japanilaisesta arkkitehtuurista. Sitä huoneessa edustavat muun muassa liukuovet, säleiköt ja bamburakenteiset hyllyt.

Ruokailutilaa hallitsee iso pöytäryhmä ja lasivitriini täynnä tarjoilu- ja designesineitä. Erikoisuutena mainittiin Maire Gullichsenin itsensä suunnittelema valkoinen kannu ja lasit lasten maidonjuontia varten. Maito kun tuppaa sotkemaan kirkkaan lasin ikävän sameaksi. Pöytä on laajennettavissa tavallista perhepiiriä suurempiinkin pitoihin, jopa 30 hengelle. Ruokailutilan päädyssä on mielenkiintoinen laaja kuparikaukalo. Se on toiminut alun perin Fazerin makeistehtaalla ranskalaisten pastillien kiillotuskoneena. Lapset ovat sittemmin keksineet pitää sitä karusellina ja aikuiset boolimaljana.

Erilliseen keittiötilaan kuuluu myös kaksi asuinhuonetta palvelusväkeä varten. Keittiön ylpeytenä esiteltiin talon alkuperäinen, General Motorsin vuonna 1938 valmistama jääkaappi. Kaappi on tilava ja molemmilta puolista seinää avattava, ettei palvelusväen ole tarvin-

nut aina emännän töitä häiritä. Aikanaan varmaankin moderni jäädytyskoneisto vie kuulemma kellarissa saman verran tilaa kuin itse kaappi.

Taloa ympäröi laaja piha-alue, johon kuuluu ulkosauna sekä munuaisenmuotoinen uima-allas. Ulkosauna on talon ainoa sauna ja Aalto suunnitteli sen suomalaisen vaatimattoman perinteen mukaiseksi. Rakennus on turvekattoinen ja oli alun perin puulämmitteinen. Vankka kivimuuri erottaa saunan muusta piha-alueesta.

Kokonaisuutena Villa Mairea oli vaikuttava kokemus. Valoisa yhtenäinen tila silmää hivelevästi sisustettuna ja kiinnostavia yksityiskohtia sekä taidearteita pur-suten oli todella mieleen jäävä. Oli myös kiinnostavaa kuulla, millä tavoin Aalto pyrki siirtämään luonnosta saamansa vaikutteet talon arkkitehtuuriin. Ja mukavaa oli silmäillä näin edustavaa joukkoa Aallon pariskun-nan suunnittelemaa huonekaluja ja valaisimia heidän itsensä suunnittelemassa tilassa. Käyntiä voi lämpimästi suositella!

Lisätietoa:

Maire Gullichsen perusti vuonna 1980 *Mairea-säätiön*, joka toimii Villa Mairean kulttuuriarvojen säilyttämiseksi. Säätiö esittelee Villa Maireaa yleisölle ja vastaa talon kokoelmista ja arkistosta. Taloon käy vuosittain tutustumassa noin 5 000 vierasta.

Talo on edelleen suvun tilapäisessä asuinkäytössä, joten yläkerran asuintilat eivät kuuluneet esittelykierrokseen. Yläkerrassa sijaitsee muun muassa Maire Gullichsenin ateljee sekä makuuhuoneet. Alakerrassa ei saanut valokuvata esittelykierroksen aikana, joten kiinnostuneiden kannattaa hakea sisäkuvia kirjallisuudesta/verkosta. Maineikasta taloa ja sen sisustusta on esitelty lukuisissa julkaisuissa.

Lähteitä:

Jari Jetsonen and Sirkkaliisa Jetsonen. 2011. *Alvar Aalto Houses*. Princeton Architectural Press.

Göran Schildt. 1982. *VILLA MAIREA 1937–1939*. Noor-markku. Arkkitehdit Aino ja Alvar Aalto. Martinpaino.

Antti Koskimäki

Rosenlew-museo

Retkeily päätettiin tutustumalla Porin Aittaluodossa olevaan Rosenlew-museoon. Se sijaitsee 1860-luvulla rakennetussa entisessä viljavarastossa, kruununviljama-kasiinissa. Museo tallentaa ja esittelee Satakunnan teollista kulttuuriperintöä. Perusnäyttely koostuu vuosina 1853–1987 toimineen yhtiön historiaan ja tuotantoon.

Museossa oli esillä Rosenlew-yhtiön erittäin laaja-alainen teollinen toiminta. Retkeilyn mittaan tuli selväksi, että Oy W. Rosenlew Ab kuten A. Ahlström Oy olivat molemmat monilla Suomen paikkakunnilla toimineita suuryhtiöitä. Metsäteollisuus oli molemmilla keskeisiä toimialoja, mutta muitakin merkittäviä toimialoja oli, kuten metalli- ja lasiteollisuus. Kodinkoneet ja keittiövälineet olivat useimmille retkeläisille tuttuakin tu-

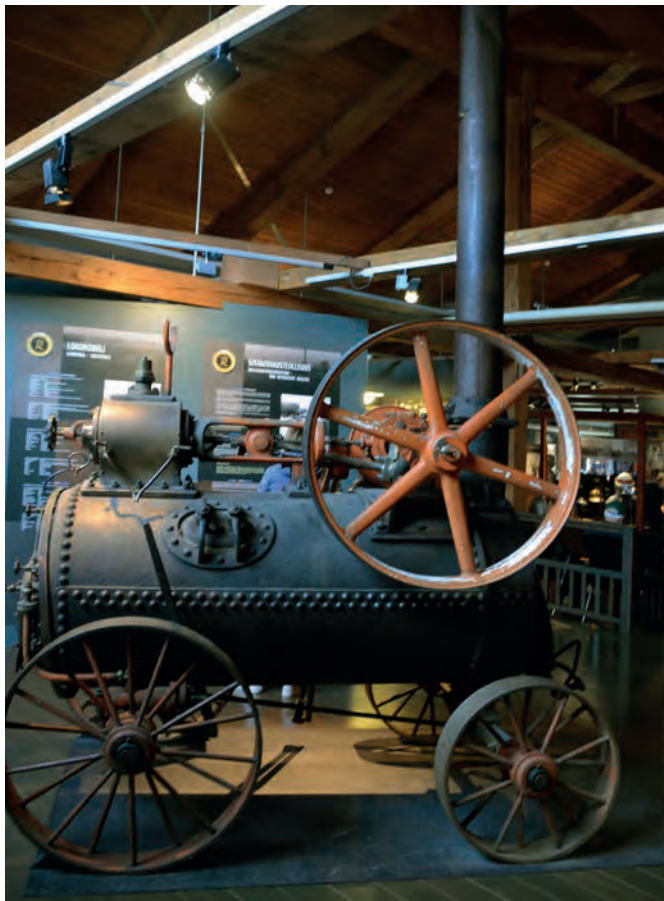

Porin Matti. Samalla, kun sillä lämmitettiin, voitiin sen päällä olevalla keittolevyllä valmistaa ruokaa. Kuva: Antti Koskimäki.

Puimakoneiden ja leikkuupuimureiden kehitystä.

Kuva: Antti Koskimäki.

Työmaalta toiselle siirrettävä höyrykone, lokomobiili, oli tärkeä koneiden voimanlähde ennen sähkön tuloa.

Kuva: Tapani Tasanen.

tumpia. Muun muassa valurautaiset padat ovat arvois-
tettuja käyttöesineitä edelleen. Useimmat pysähtyivät
Porin Matti -nimisen lämmönlähteen viereen - tuttu
kuin mikä. Yhtenä yksityiskohtana tuli esiin, että hiiva
oli merkittävä yhtiön tuote. Hiivan ravintoaineena käy-
tettiin sulfiittitehtaan jätelipeää, joka ennen hiivatuo-
tantaan laskettiin Kokemäenjokeen. Hiivaa tuotettiin
vuoteen 1974, jolloin sulfiittitehdas suljettiin.

Maataloustyövälineet kuuluivat myös yhtiön tuotan-
toon, tuttuja nekin likimain kaikilta pelloilta. Maata-
louden kehitys hevosvedosta hevosvoimiin oli esillä.
Voimakoneita höyrykoneista maamooottoreihin oli
esillä. Nyt niitä näkee näytöksissä eri puolilla maata-
me, kun niitä kunnostaneet alan harrastajat pyöräyttä-
vät ne käyntiin.

Yhtiö toimi ja vaikutti monin tavoin Porissa ihmisten
ja yhteisöjen hyväksi. Urheilu oli Rosenlewille tärkeä
siinä kuin se oli Yhtyneille Paperitehtaille Valkeakos-
kella. Tuli selväksi sekin, että Porin Ässät syntyi vuon-
na 1967, kun porilaiset pääsarjatasen seurat Porin
Karhut ja Rosenlewin Urheilijat -38 yhdistettiin. Tämä
tapahtui RU 38:n voitettua Suomen mestaruuden.

Paloheimon veljekset ja jälkipolvia

Paloheimon veljesten isä oli Lopen kirkkoherra Henrik Brander, Paloheimo vuodesta 1906 Snellmanin päivän suuren nimenmuutoksen myötä. Pojat olivat syntyneet Kangasalan pitäjän pikkupappilassa, kappalaisen virkatalossa. Branderien 11 lapsesta kuoli alaikäisinä viisi. Lovisa-äiti kuoli keuhkotautiin. Kirkkoherra oli leskeksi jäätyään solminut avioliiton Rosa Nordenswanin kanssa, mutta avioliitto jäi vain kahden kuukauden mittaiseksi, koska Henrik kuoli. Vähän toisella kymmenellä olevat lapset saivat orvoiksi jäätyään holhoojaksen professori, senaattori Yrjö Sakari Yrjö-Koskisen.

Veljeksistä vanhin oli luonnontieteilijä, FT Karl Alfred, Affe Paloheimo (1862–1949), muun muassa palovaikutusyhtiö Pohjolan toimitusjohtaja ja vuorineuvos.

K.A. Paloheimo avioitui vuonna 1884 Gertrud, Kerttu Hernbergin kanssa. Kertun isä omisti Santamäkinimisen suurtilan Lopen Launosten kylässä. Syksyllä he muuttivat Poriin. Affe opetti matemaattisia aineita Porin Suomalaisessa Yksityislyseossa, joka oli Satakunnan ainoa suomenkielinen oppikoulu. Avokätinen koulun mesenaatti oli A. Ahlström.

Parin opettajavuoden jälkeen K. A. siirtyi jatko-opintojen pariin Helsingin yliopistossa ja Zürichin teknillisessä korkeakoulussa. Lisenssityö käsitteli sähköoppia ja sähkönsiirtoa. Liike-elämässä häntä pidettiin poikkeuksellisen miehenä, joka korkeimman akateemisen arvon saavutettuaan oli siirtynyt tieteen parista liike-elämään.

K. A. Paloheimo toimi keskeisesti Ansalaiset-nimityksen ottaneessa maankuulussa metsästysseurueessa. Valtaosa seurueen jäsenistä kuului Helsingin Suomalaiseen Klubiin. Heillä oli Paloheimon mailla arkkitehti Onni Tarjanteen suunnittelema Ansalan metsästysmaja. Maja on nyt kunnostettu ja sitä vuokrataan ulkopuolisille.

Papiksi lukenut Hjalmar Gabriel Paloheimo (1864–1919) oli suurmaanomistaja, senaattori ja maanviljelysneuvos.

Valmistuttuaan H. G. nimitettiin kirkkoherran apulaiseksi Hämeenkyrön pitäjään. Kolme viikkoa Hjalmar

kertoi viihtyneensä virassa. Häntä kiehtoi huomattavasti enemmän maatalous. Isoveli K. A. asui Santamäen kartanoa Kerttunsa kanssa, myös tilanhoito oli väliaikaisesti Affen kontolla, koska appi oli kuollut. Sovittiin, että Hjalmar vuokraisi Santamäen. K. A. lupasi, että perikunta pian myisi tilan hänelle edullisesti. Tilanne helpottui entisestään, kun Hjalmar meni naimisiin Kertun nuoremman sisaren Elin Hernbergin kanssa.

Santamäki käsitti noin 1 000 hehtaaria, josta 140 hehtaaria vuoroviljeltyä peltomaata. Suota ja luonnonniittyjä raivattiin pelloiksi satoja hehtaareita lisää ja peltoja salaajitettiin. Karjatilaa kehitettiin, Skotlannista tuotettiin ayrshire-nautoja. Vuosisadan vaihteessa mainittiin Santamäen karja korkealypsyisimmiksi lehmiksi Suomen alueella. Santamäestä oli tulossa mallitila.

Elin menehtyi lapsivuoteeseen vuosi häiden jälkeen, samoin pieni poikalapsi. Pari vuotta myöhemmin H. G. avioitui Fanny Axeenin kanssa. Anoppi Olivia Axeen omisti Riihimäellä hotelli Turistin sekä asemaravintolan. Rautatie Helsingistä Hämeenlinnaan oli valmistunut vuonna 1862 ja Pietari-Riihimäki -rautatie oli rakennettu 1870. Hausjärven asemakylä Riihimäki oli siis risteysasema. Junat pysähtyivät pitkäksi aikaa ja matkustajat söivät mielellään Axeenin asemaravintolassa. Liiketoiminta siirtyi H. G:lle omistajattaren kuoltua 1914, Fanny-vaimo oli kuollut jo 1904.

Vuonna 1906 H. G. solmi avioliiton Kormun kartanon tyttären Ida Fredrika Anderssonin kanssa ja näin hänestä tuli kartanon isäntä. Mattilan kartanon H. G. osti Herajoelta. Maaomaisuus oli kasvanut lähes 6 000 hehtaariin.

Santamäen isännän puutavaraliike alkoi yksiraamisesta sahasta Santamäessä 1890-luvun alussa. Lautoja sahattiin aluksi omaan käyttöön. Kesijärven ympäristössä oli laajat metsäalueet, joten uusi isompi saha rakennettiin järven rantaan. Tästä voidaan katsoa Paloheimo osakeyhtiön kasvun alkaneen. Puutavaran kuljetukseen rakennettiin 1907 kapearaiteinen (60 cm) rautatie Kesijärveltä Riihimäkeen, pituudeltaan 14 kilometriä. Aluksi vaunut olivat hevosvetoisia. Myöhemmin kulje-

tettiin myös matkustajia höyryveturivetoisilla vaunuilla. Liikenne lopetettiin 1950-luvun alkupuolella. Radan varteen rakennettiin tiilitehdas 1890-luvun puolivälissä. Seuraavalla vuosikymmenellä rakennettiin sähköistetty mylly ja säilyketehdas. Kartanon navetta ja meijeri olivat pistoraitteen päässä. Voita vietiin Pietariin saakka.

1910-luvulla Riihimäkeen rakennettiin saha, sähkölaitos ja lasitehdas. Sahoilta saatiin jätetuusta huokeata polttoainetta sähkölaitoksen ja lasitehtaan tarpeisiin. Puutavaraa vietiin muun muassa Englantiin ja Japaniin.

Kolmas veljeksistä Paul Werner (Paavo) Paloheimo (1868–1921) oli varatuomari ja Kajaanin Puutavaran toimitusjohtaja. Yhtiö perustettiin Riihimäellä vuonna 1907. Paavon kuoleman jälkeen Kajaaniyhtiön ongelmat alkoivat.

Liikeimperiumi

Paloheimo oli 1900-luvun alkukymmenillä liikeimperiumi, joka käsitti Loppea ja Riihimäkeä hallinneen H. G. Paloheimon saha-, sähkö-, tiili- ja lasiteollisuuskompleksin sekä siihen liittyvän suurmaatalouden; Santamäen, Kormun ja Mattilan kartanot.

Perheellä oli enemmistö Kajaaniyhtiöstä (1907–1945 Kajaanin Puutavara Osakeyhtiö) ja länsirannikolle perustetusta Raumayhtiöstä. Lisäksi Paloheimot perustivat brittiläispääomaan nojanneen oman liikepankin, Vientipankin.

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen ensin voimakas kasvu ja sitten romahdus 1920-luvulla

Kajaaniyhtiön osakkeet K. A. Paloheimo myi H. G:n ja Paavon kuoltua. Rauma oli pankin huostaanottama. Rauma Wood selvisi Suomen Pankin holhouksessa hengissä. Vientipankki meni nurin. K. A:lla oli pantattua omaisuutta enemmän kuin varoja. KOP hermostui. Kielikiistat painoivat myös päälle. Vuosina 1931–1932 K. A:n talous luhistui. Hän joutui myymään osakkeitaan ja omistuksiaan pakkohuutokaupalla alihintaan eli menetti kaiken.

Jälkipolvia

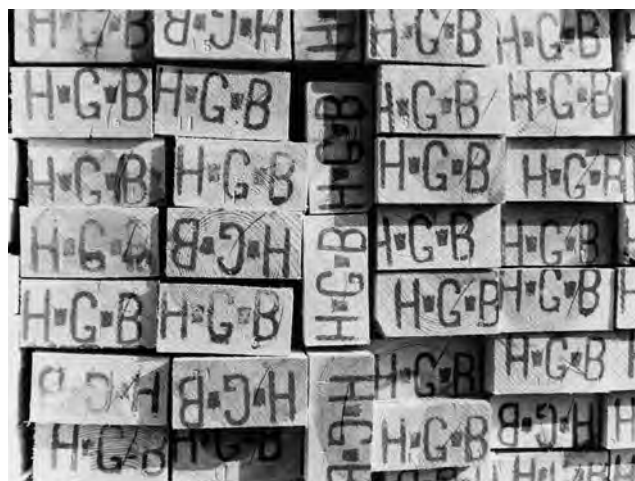
H. G. Paloheimolla (1864–1919) ei ollut poikia. Tuohon aikaan ei tullut kuuloonkaan, että tyttäret olisivat jatkaneet liiketoiminnan johdossa. Näin ollen K. A. Paloheimo (1862–1949) jatkoi johdossa, sitten hänen poikansa metsänhoitaja, Saksassa jääkärinä nimellä Martin Brand, eversti Martti Olavi (Olli) Paloheimo (1894–1974). Toimitusjohtajana Olli Paloheimo johti H. G. Paloheimo Oy:n uuteen nousuun.

Olli Paloheimo oli sodan aikana Itä-Karjalan sotilashallinnon komentaja Äänislinnassa. Sieltä hän johti Paloheimo Osakeyhtiötä kirjeitse sekä puhelimella. Sodan jälkeen jälleenrakennus nosti puutavaran, tiilien ja ikkunalasien tarvetta. Kartanoissa oli maatalous hyvällä mallilla ja työvoimaa riittävästi. Asemaravintolaan saatiin ”lähiruokaa” puutarhoilta, myllystä ja maataloustuotteet myös.

Olli Paloheimon poika, varatuomari Arvi Paloheimo (1921–2014) tuli yhtiöön toimitusjohtajaksi vuonna 1966. 1960-luvulla luovuttiin kartanoissa lehmistä, sitten lopetettiin Santamäen sikala ja puutarhat niin Launosista kuin Kormustakin. Salaojaputkitehdas, puutalotehdas, Lundia ja Fenestra-ikkunatehdas perustettiin. Mitä lähemmäs 2000-lukua tultiin, sen ahtaammaksi taas talous kävi. Kaikki rönsyt myytiin pois, viimeisenä Paloheimon saha Versowoodille eli Kopran pojille.

Nykyään johdossa ovat Arvin pojat Martti (s.1963) ja Olli (s. 1965) toimialoina kiinteistöt ja sijoitukset.

Ritva M. Koskimäki

Metsät ja tulevaisuus -tutkijawebinaari

Heikki Roiko-Jokela

Jyväskylän yliopiston historian ja etnologian laitos, Metsähistorian Seuran ja Suomen Metsämuseo Lusto järjestivät 19.11.2021 metsähistorian tutkijawebinaarin ”Metsä ja tulevaisuus”.

Webinaarin kutsussa kirjoitettiin: Tulevaisuus on aina läsnä ihmisen metsään liittyvässä toiminnassa ja päätöksissä, sillä ne vaikuttavat metsiin pitkäkestoisesti ja usein ylisukupolisesti. Se, millaisiin metsiin tällä hetkellä luomme suhteita, on pitkälti kiinni siitä, millaisia ovat olleet menneisyyden metsäsuhteet ja miten metsiä on aiemmin käytetty, ja oma toimintamme nyt vaikuttaa tulevaisuuden metsäsuhteiden mahdollisuuksiin. Tämän päivän yhteiskunnallisessa keskustelussa metsiin liittyvä tulevaisuus on läsnä ennennäkemättömällä tavalla, kun globaalit ympäristöongelmat pakottavat ihmisen ajattelemaan tulevaisuutta. Millaiset metsät ja metsäkulttuurin haluamme tuleville sukupolville jättää? Voimmeko ymmärtää jotakin olennaista menneisyydestä rakentaaksemme kestäväää tulevaisuutta? Löydämmekö aivan uusia tapoja elää suhteessa metsäluontoon? Millaisia ovat tulevaisuuden metsät, metsien käyttäjät ja metsäsuhteet? Millaista metsähistoriaa tulevaisuudessa kirjoitetaan meidän ajastamme?

Ohessa muutamia webinaarissa pidettyjen esitelmien tiivistelmiä.

Luontosuhteen tulevaisuuden näkymät: suotrendi ja kulttuuriperintö

Kirjoittajat: *Laurén Kirsi, Kaukio Virpi & Vikman Noora*

Tutkimuksen keskiössä ovat soihin liittyvän luontosuhteen muutokset erityisesti 2000-luvulla ja niiden tulevaisuuden näkymät. Suot ovat merkittävä osa suomalaista metsäluontoa ja niitä on aina hyödynnetty monin tavoin. Soita on muun muassa käytetty marjastukseen ja metsästykseseen, ojitettu pelloiksi, metsiksi ja turvetuotantoon, ja viimeisten vuosikymmenten aikana myös virkistyskäyt-

tö on lisääntynyt. Etenkin 2000-luvun taitteesta lähtien Suomessa ja muualla Euroopassa soille on ilmaantunut myös epäkonventionaalista kulttuurista toimintaa, kuten suourheilutapahtumia ja erilaisia taiteenteon muotoja. Kasvaneen ympäristötietoisuuden ja -huolen myötä ojitettuja soita ennallistetaan ja soille perustetaan uusia suojelualueita. Soiden merkitys hiilinieluinä ja luonnon monimuotoisuuden turvaajina on yleisemmin tunnustettu. Sen myötä myös niiden arvostus on lisääntynyt ja lisääntyy oletettavasti myös tulevaisuudessa.

Esitelmässämme ja siihen liittyvässä tutkimuksessamme lähestymme luontosuhdetta elävänä kulttuuriperintönä, toimintoina ja tunteina, joissa ihmisten suhde suohon sisältää jälkiä paitsi menneisyyden tavoista käyttää suota ja antaa sille merkityksiä, myös aivan uusia yhteisöllisen kulttuurin muotoja ja yksilöllisiä tapoja liikkua ja toimia suolla. Tässä yhteydessä luontosuhteella tarkoitamme yksilöiden ja yhteisöjen tapoja, käsityksiä ja yhteyksiä erilaisiin soihin ja siellä eläviin organismeihin. Suhde luontoon ja luontokäsitykset muuttuvat yhteiskunnallisten muutosten myötä. Niihin vaikuttavat kulttuuriset merkitykset, yksilölliset kokemukset, menneisyyden ja nykyisyyden tapahtumat sekä arvomaailma. Tapamme ajatella, aistia, tuntea ja merkityksellistää luontoa ennen ja nyt vaikuttavat keskeisesti myös siihen, miten suhtaudumme luontoon tulevaisuudessa.

Soiden käyttötavoissa ja luontosuhteessa tapahtuvia muutoksia ja sen piirteitä kutsumme suotrendiksi. Trendeille on ominaista, että uutta luodessaan ne sekoittavat uutta ja vanhaa. Tulevaisuuden näkymiin tähtäävässä tutkimuksessa onkin olennaista ajallinen perspektiivi: menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus, joita tarkastellaan rinnakkain. Trendit leviävät kansainvälisesti mutta saavat muotonsa kunkin kulttuurin ja sen perinteiden muokkaamina. Keskeinen tutkimuskysymyksemme on: millainen on vallitseva suotrendi ja miten se on kytköksissä soihin liittyvän kulttuuriperinnön rakentumiseen? Muuttuvan luontosuhteen ja kulttuuriperinnön tarkasteleminen antaa uutta tietoa muun muassa soihin, suomaisemiin ja maankäyttöön liittyvistä arvoista, joita eri keskusteluissa ja yhteyksissä tuotetaan ja joiden tulevaisuuden näkymiin on tärkeää kiinnittää huomiota.

Miksi tavoiteltu myönteinen metsätulevaisuus ei ole Suomessa toteutunut 2000-luvulla?

Kirjoittaja: *Jakob Donner-Amnell*

Metsät ovat aina olleet Suomessa tärkeitä. Niiden käytössä ja jalostuksessa eniten korostuvat muodot ovat kuitenkin monta kertaa vaihtuneet. Metsien käytön ja jalostuksen eli metsäalan painopisteiden muuttuessa myös käsitykset alan tulevaisuudesta ja keinoista edistää suotuisaa metsätulevaisuutta ovat muuttuneet.

Painopaperi oli pitkään Suomen metsäalan ja viennin menestystuote. Kun se joutui kriisiin 2000-luvun alussa, alalla ja yhteiskunnassa alettiin etsiä uusia mahdollisuuksia. Pian alan yritysten ja valtion strategioissa vakiintui visio hyvin myönteisestä metsätulevaisuudesta. Viimeiset 15 vuotta tavoitteena onkin Suomessa ollut, että metsäalan arvo ja volyymi kasvavat tuntuvasti, jalostusarvo nousee ja metsien kaikkiin käyttömuotoihin perustuva hyvinvointi lisääntyy. Uusien metsätuotteiden on toivottu korvaavan fossiilipohjaisia. Visioon on uskottu ja panostettu.

Metsäalan kehityssuunta on kuitenkin ollut erilainen kuin on tavoiteltu. Useilla talousmittareilla alalla on toki mennyt hyvin 2010-luvun alun jälkeen. Metsäteollisuus on kannattanut hyvin, investoinut runsaasti uuteen kapasiteettiin Suomessa ja metsien käyttö on ollut aiempaa suurempaa 2016–21.

Moni tavoite on kuitenkin toteutunut huonosti. Metsäalan arvo ja volyymi eivät olekaan juuri kasvaneet 2000-luvun alkuvuosiin nähden. Alan tuotannon jalostusarvo (euro/tonni) ja sen luoma arvonalisäys kansantalouteen ovat päinvastoin laskeneet. Samoin on käynyt alan työllisyydelle. Uusien tuotteiden osuus on pieni. Teollisuuden strategia ja investoinnit ovat painottuneet selluun ja kartonkiin. Metsäala on mennyt raaka-aineintensiiviseen suuntaan. Tämä on pulmallista sen ilmatoroon, metsien muiden käyttömuotojen ja monimuotoisuuden näkökulmasta.

Metsäalan kehityksen ennakkointi ja asetettujen tavoitteiden saavuttaminen alan ja kansallisen politiikan toimin on osoittautunut vaikeaksi tehtäväksi. Millaiset tekijät selittävät sen, että alalla on toteutunut erilainen tulevaisuus kuin mitä on tavoiteltu?

Pyrin vastaamaan kysymykseen tarkastelemalla, miten metsäalan hallitseva toimintamalli Suomessa eli regiimi on pyrkinyt ratkomaan toimintaympäristömuutosten tuottamia haasteita. Analyysi keskittyy kolmeen tärkeään, huonosti tunnettuun tekijään: metsäteollisuuden globaalin regiimin muutokseen, metsävarojen laadun, volyymin ja sijainnin vaikutukseen sekä alan kilpailuun uusista tuotemarkkinoista muiden alojen kanssa.

Metsäteollisuuden globaalin regiimin muutos on tärkein syy Suomen metsäalan nykytilanteeseen. Vielä 2000-luvun alussa sillä oli keskeinen asema alan länsi- ja painopaperivetoisessa globaalissa regiimissä. Alalle on kuitenkin syntynyt uusi, vahvasti kartonki-, sellu- ja Kiinavetoinen globaali regiimi 2000-luvun kuluessa. Pakkaustuotteista on tullut ylivoimaisesti tärkein tuoteryhmä. Tämä on lisännyt myös sellun kysyntää. Kiinasta on tullut metsäalan suurin markkina, tuottaja ja tuoja, joka on hyvin riippuvainen puun ja kuidun tuonnista. Maailman ja Suomen metsäviennistä kasva-va osa onkin mennyt Kiinaan.

Suomen metsäala onkin nyt leimallisesti yksi Euroopan ja Kiinan pakkausteollisuuden lukuisista alihankkijoista. Sillä on kuitenkin ollut yksi erityinen etu uudessa asetelmassa. Pitkäkuituista havusellua tarvitaan kartonkituotteiden lujuuden takaamiseksi. Boreaalisen havumetsävyöhykkeen maista Suomi on ainoa, joka on kyennyt selvästi lisäämään havusellun tuotantoa ja vientiä. Havusellun korostunut rooli uudessa globaalissa regiimissä on keskeinen syy siihen, että metsäteollisuus on investoinut paljon nimenomaan Suomeen 2010-luvun alun jälkeen.

Suomen metsäalan pitkään havittelemat uudet tuotemarkkinat ovat sen sijaan joko muiden alojen hallussa tai toistaiseksi kehittyneet vaisusti. Uusiutuvan sähkön tuotanto on auringon ja tuulen vedolla kasvanut mit- tavaksi ja edulliseksi. Autoteollisuus onkin jo siirtynyt sähköön. Siksi bioenergia ja biopoltonesteet eivät ole kasvaneet metsäalan uusiksi kärkituotteiksi.

Tekstiili-, muovi- ja kemianteollisuus ei juuri ole siirtynyt kestäväen ja uusiutuvan raaka-ainepohjan käyttöön. Öljyn halpuus, kestävien raaka-ainelähteiden vähyys ja sääntelyn puute ovat olleet jarruja. Rakentamisessakin puun käyttö on vähäistä, osin betoni-, teräs- ja rakennusteollisuuden perinteiden ja lobbauksen takia. Metsä-

alan yhteistyö muiden toimialojen tai uusien yritysten kanssa on ollut vähäistä. Uusien tuoteryhmien osuus alan liikevaihdosta ei siksi nousse nopeasti jatkossakaan.

Suomen metsäalan kehitys 2000-luvulla kertoo siitä, että globaalin toimialaregiimin suuntaan ja sen vaikutuksiin toimialaan tietystä maassa voi olla vaikea vaikuttaa kansallisen politiikan ja toimialan toimin. Jos metsäalan uusiutumista halutaan jatkossa vauhdittaa, monenlaisia esteitä onkin raivattava eri tasoilla.

Ihmistieteelliset näkökulmat metsiin tuottavat tietoa moninaisista metsäsuhteista ja niiden tulevaisuuksista

Kirjoittajat: *Eeva-Lotta Apajalahti, Terhi Ek, Tuulikki Halla, Maija Halonen, Reetta Karhunkorva, Jaana Laine, Annukka Näyhä, Jenni Simkin, Tuomo Takala, Kaisa Vainio*

Metsäsuhdetutkimuksen verkosto ja Metsäsuhdeklubi edistävät moninäkökulmaista, muotoutumassa olevaa tutkimussuuntaa, metsäsuhdetutkimusta. Esitelmässä ja artikkelissa tarkastelemme metsäsuhdetutkimuksen moninaisuutta ja suhdetta muuhun metsään liittyvään tutkimukseen. Pohdimme myös sitä, miten metsäsuhdetutkimuksen tuottama tieto voi mahdollistaa sekä tuleviin muutoksiin sopeutumista että vaihtoehtoisten tulevaisuuksien tunnistamista, jolloin voidaan edistää yhteiskunnan kestävyyttä eri tavoin.

Suomessa metsäsuhteet ovat keskeisiä moniulotteiselle hyvinvoinnille: sekä metsäluonnon säilymiselle, metsäekosysteemien toiminnalle ja ihmisten hyvälle elämälle nyt ja tulevaisuudessa. Metsiin kohdistuu monenlaisia, keskenään ristiriitaisiakin tavoitteita, toiveita ja odotuksia. Erilaiset metsän käyttötavat, arvot ja -tunteet, metsään liittyvät valtasuhteet ja jännitteet sekä globaalit ympäristökysymykset ovat läsnä yhteiskunnassa ja näkyvät esimerkiksi polarisoituvassa metsäkeskustelussa. Metsien merkityksellisyys näkyy runsaana metsiin kohdistuvana tutkimuksena, jota ihmistieteisiin perustuva metsäsuhdetutkimus täydentää.

Metsien yhteiskunnallisiin, sosiaalisiin ja kulttuuriin merkityksiin liittyvää tutkimusta on tehty pitkään,

mutta erilaista tutkimusta yhdistävä alusta on puuttunut. Viime vuosina on aloitettu eri yliopistoissa ja tutkimuslaitoksissa useita aihepiiriin liittyviä poikkitieteellisiä ja -taiteellisia tutkimuksia ja tutkimushankkeita. Onkin muotoutumassa uusi metsäsuhdetutkimuksen tutkimussuunta, joka on organisoitunut sekä avoimeksi matalan kynnyksen verkostoksi että tieteenalakerhoksi Suomen Metsätieteellisen Seuran yhteyteen.

Metsäsuhdetutkimus on humanistista, käyttäytymistieteellistä ja yhteiskuntatieteellistä metsiin liittyvää tutkimusta. Keskiössä on ihmisen ja metsän välisen vuorovaikutuksen tutkimus, jossa yksilöiden ja yhteisöjen lisäksi tutkitaan metsän merkityksiä kulttuurissa, yhteiskunnassa ja historiassa. Metsäsuhdetutkimus tuottaa erilaisia tutkimusaineistoja ja -menetelmiä käyttäen tietoa muun muassa eri-ikäisten ihmisten ja erilaisten väestöryhmien metsäsuhteista sekä ylisukupolisesta metsiin liittyvästä vuorovaikutuksesta.

Jotta toimintaa voidaan muuttaa kestävämmäksi, tarvitaan ymmärrystä inhimillisestä kokemisesta, historiasta, kulttuurista ja yhteiskunnasta. Monimutkaisten haasteiden ratkaisemisessa tarvitaan eri alojen ennakkoluulotonta yhteistyötä. Monialainen ja monitieteinen metsäsuhteiden tutkimus voi tuoda uusia, yllättäviä ulottuvuuksia metsään liittyvien kysymysten tarkasteluun.

Metsäsuhdetutkijoiden yhteistyö voi kehittää monialaisesti muotoutumassa olevaa tutkimussuuntaa käsitteeseen ja täydentää siten metsiin liittyvää tieteellistä keskustelua. Monitieteisen yhteistyön arvo syntyy siitä, että tutkimuksessa tuodaan yhteiseen dialogiin ja oppimisprosessiin yhteiskunnan eri toimijoita ja sidosryhmiä, keskustelemaan tulevaisuuden vaihtoehtoista, haasteista ja mahdollisuuksista.

Nainen, joka muutti tulevaisuutta: Ilma Lindgren jokamiehenoikeuksien tienraivaajana

Kirjoittaja: *Anu Huttunen*

Vaatimattomista oloista lähtenyt Ilma Lindgren taisteli oikeudestaan poimia marjoja korkeimpaan oikeuteen asti. Itsellisen naisen oikeusvoitto ja Ilma Lindgrenin nimi nousivat otsikoihin koko Suomessa vuonna 1920.

Lindgren oli oikeudenkäynnin aikaan leski, kahden pienen lapsen yksinhuoltaja ja aktiivinen jäsen Imatralla perustetussa työväenyhdistyksen naisosastossa. Hän vei loppuun asti yli viisi vuotta kestäneen oikeustaistelun ja loi sittemmin uran kauppiaina.

Ilma Maria Karjalainen syntyi Hankasalmella 1883. Hän lähti 17-vuotiaana piiksi Uudellemaalle ja avioitui Viktor Anselm Lindgrenin kanssa. Vuonna 1903 pariskunta muutti Hausjärveltä Ruokolahden pitäjään, tarkemmin sanottuna Imatran Siitolaan, missä uudet Tornatorin tehtaat vetivät puoleensa työväkeä. Parille syntyi kolme lasta. Nuorin lapsista oli vasta yksivuotias, kun Viktor Lindgren menehtyi 1912.

1900-luvun alkuvuosina lehdistössä käytiin paljon keskustelua marjastuksesta. Yhteismetsät ja jokamiehenoikeus olivat olleet vanha maan tapa varhaisista ajoista asti, mutta isojako oli sumentanut tilanteen. Oli hyvin epäselvää, oliko maattomilla oikeus marjastaa toisten metsissä vai ei.

Monet maanomistajat julkaisivat lehdissä pikkuilmoituksia, joissa he kielsivät marjastuksen omilla maillaan rikoslakiin vedoten. Toiset lehdet taas valistivat, että näitä kieltoja ei pidä uskoa, koska rikoslaissa ei kielletty marjastusta. Metsissä tapahtuneet marjastuskonfliktit nousivat aika ajoin otsikoihin. Toisaalta lehdistössä neuvottiin korjaamaan talteen ”metsän kultaa” ja harmiteltiin marjasatojen poimimatta jäämistä.

Ilma Lindgren oli liittynyt Imatralla uuteen järjestöön, Työväenyhdistyksen naisosastoon. Lindgrenin aikana Imatran osasto käsitteli ja otti kantaa hyvin perustavanlaatuisiin perusoikeuksiin, kuten äänioikeus, samapalkkaus, kouluruokailu ja turvattomien lasten huoltaminen. Tornatorin tehtaanjohtaja Eugen Wolff oli myönteinen työväenliikkeelle. Imatralaisessa yhteisössä oli totuttu ajatukseen, että epäkohtia voi pyrkiä oikaisemaan.

Syyskuussa 1914 Ilma Lindgren oli 31-vuotias työmiehen leski ja kahden alle 10-vuotiaan lapsen äiti. Lindgren lähti kolmen muun naisen kanssa marjastamaan Saimaan saariin, kun tapahtui ikävä välikohtaus.

Sää oli sateinen. Naiset olivat keränneet puolukkaa muista saarista, kun he rantautuivat soutuveneellä Ruokolahden Äitsaaren Kesärantaan ja lähtivät etsi-

mään taukopaikkaa läheisistä taloista. Naiset jättivät neljä säkkiä puolukkaan metsään, kun paikalle sattui maanomistaja. Hän ilmoitti, ettei naisilla ole oikeutta marjastaa hänen maillaan ja että poimitut marjat kuuluvat maanomistajalle. Lempiäinen otti marjat haltuunsa vastustuksesta huolimatta.

Ilma Lindgren oli aikaansa seuraava nainen ja suivaantui tapahtumasta siinä määrin, että vei asian käräjäoikeuteen. Muut seurueeseen kuuluneet naiset olivat asemaltaan työnjohtajien vaimoja. Barrikadeille lähti itsellinen yksinhuoltaja Ilma Lindgren yksin. Silloisen avioliittolain mukaan aviomies oli naimisissa olevan naisen edusmies oikeuden edessä. Ilma Lindgren ei leskenä tarvinnut lupaa käydä oikeutta.

Lindgren vaati oikeudessa talollisille rangaistusta puolukoiden anastamisesta ja itselleen korvausta menetetyistä 20 puolukkalitrasta. Asiaa käsiteltiin syyskäräjillä Ruokolahden Rasilassa 19.10.1914.

Käräjäoikeus asettui asiassa yksimielisesti maanomistajien puolelle.

Ilma Lindgren ei luovuttanut. Seuraavaksi vuorossa oli Viipurin hovioikeus. Hovioikeus oli 1917 samaa mieltä kuin käräjäoikeus: maanomistajalla oli oikeus marjoihin maanomistusoikeuden perusteella.

Lindgren päätti edelleen jatkaa asian ajamista. Keväällä 1920 korkein oikeus päätti, että Ilma Lindgren oli ollut asiassa oikeassa ja ansaitsi asiasta korvaukset. Omankandenoikeutta oli käyttänyt maanomistaja, ei marjastaja. Oikeusvoitto nousi otsikoihin kautta maan. Tapaus uutisoitiin tärkeänä ennakkotapauksena, joka vaikutti erityisesti maata omistamattomien oikeuksiin. Oikeudenkäynnin tulos huomioitiin lehdissä läpi puoluekentän.

Ilma Lindgren loi uran kauppiaina. Puolisonsa kuoltua 1912 hän oli hankkinut myyntikärrin ja harjoitti torikauppaa. Kiistanalaiset marjat oli luultavasti poimittu myyntiin. Lindgrenin liiketoiminta kasvoi, ja vuosikymmenen kuluttua hän rakennutti liikehuoneiston Imatran Asemäelle. Myöhemmin hän laajensi Lappeenrantaan ja Puumalaan. Itsellisen naisen henkilökohtaiset ominaisuudet ja rohkeus luultavasti edesauttoivat niin oikeudenkäynnin kuin kauppiaan uran edistämisessä.

Metsä on Liuksialan pankki

Liuksialan kartanon isäntä Markku Meurman sanoo, että jo kunnallisneuvos Agathon Meurmanin aikana metsä oli Liuksialan pankki. Tilanne ei ole niistä päivästä muuttunut.

Kuningas Kustaa Vaasa perusti Liuksialan kuninkaan-kartanon vuonna 1556. Parin vuoden kuluttua valmistui suuri päärakennus, josta ei ole jäljellä muuta kuin perimätieto, että rakennus on aina seissyt samalla paikalla kuin nykyinen kartanorakennus.

Varmasti tiedetään, että kartanon rakentamiseen käytettiin niin suuria puita, että tukit, palkit ja laudat olivat pärisin Kangasalan metsien lisäksi Kyröstä, Pirkkalasta ja osin kauempaakin. Mahtavan kuninkaankartanon rakentamiseen eivät ihan tavalliset puut kelvanneet.

Metsät ennen teollistumista

Metsästä on saatu rakennustarpeita, aidaksia, polttopuita, riistaa ja marjoja. Lisäksi metsä on tarjonnut mahdollisuuksia kaskenpolttoon ja karjan laiduntamiseen. Liuksialan kartanon metsät tarjosivat näitä samoja antimia yhteismetsien aikakaudella.

Mäntyjen kuorista valmistettua pettua ja jäkälistä jauhettua jauhoa on siunattu katovuosina. Sadot olivat useimmiten vaatimattomia ja pettuun piti turvautua muulloinkin kuin suurina kuolonvuosina 1867–1868.

Myös koivu oli arvossaan. Tuohia käytettiin rakennusten katoilla valtavat määrät. Ja koivulla lämmitettiin rakennuksia talvisin ahkerasti.

Oma lukunsa olivat aidakset. Suomen metsät olivat täynnä aitoja jo Ruotsin vallan aikana. Eikä tahti Suomen suuriruhtinaskunnassakaan vuosikausiin muuttunut. Liuksialan kartanolla oli hoidettavana lähes kymmenen kilometriä puusta tehtyä aitaa, jolla omistajan kuului suojella viljelysmaansa. Aitausasioista on säilynyt paljon tietoa, koska aidoista riideltiin ja käräjoitiin usein.

1800-luvun lopulta alkanut teollinen kehitys herätti suuremman kiinnostuksen myös metsien omistamiseen ja hyödyntämiseen.

Metsän myynti alkoi 1870-luvulla

Suomalaisen yhteiskunnan kehitys käynnistyi 1860- ja 1870-luvuilla paperiteollisuuden syntymisen ansiosta. Valkeakoskella päätettiin perustaa puuhiomo vuonna 1871. Se käynnistyi kaksi vuotta myöhemmin, samaan aikaan kuin Viialassa alkoi höyrytä Akkas Ångsåg Ab, Akaan höyrysaha, josta tuli vuonna 1937 Viiala Oy. Se perusti 1950-luvun puolivälissä lastulevytehtaan.

Liuksialan metsistä myytiin 1870-luvulla puita aluksi Akaan höyrysahalle. Seuraavalla vuosikymmenellä puuta myytiin Tykölään, joka sijaitsee Valkeakosken ja Pälkäneen välissä. Kerrotaan, että jopa 50 rekeä kuljetti puutavaraa Liuksialasta Tykölään sen jälkeen, kun reitti oli aurattu Flooralla helppokulkuiseksi.

Puiden myynnissä oli alkuun monenlaisia vaikeuksia, eikä se tuottanut myyjälle juuri tuloja. Kaadetut puut kuljetettiin Roineen pohjoisosassa sijaitseviin Liuksialan kartanon saariin kuivumaan. Jos puut pääsivät sinistymään, ne menettivät arvonsa.

Vähitellen Agathon Meurmanin kiinnostus metsän myyntiin laimeni, vaikka kartano asetti metsänhoitajankin valvomaan metsähakkuita.

Agathonin pojan Jalmari Meurmanin aikana metsää alettiin myydä uudelleen, kun oli otettu käyttöön myytävien puiden leimaaminen. Ostajien luettelo kertoo mielenkiintoista teollisuushistoriaa.

Vuonna 1901 myytiin A. Ahlströmille kahtena edellisenä vuonna leimattuja runkoja yhteensä 17 676 kappaletta.

Vuosina 1903 ja 1904 osti Vanajavesi Fönsterglas Ab 10 280 ja vuosina 1906 ja 1907 Akaan höyrysaha 7 200 leimattua runkoa.

Vuosina 1911 ja 1914 ostajana oli Lempäälän saha ja mylly. Sitten metsän myynti jäi kymmeneksi vuodeksi, kunnes 1920-luvun puolivälissä hakkuut alkoivat uudelleen. Ostajina olivat A. Ahlström Oy ja Reposaaren höyrysaha Oy.

Vuonna 1932 myytiin Nokia Ab:lle 4 000 leimattua runkoa.

Yhtyneet Paperitehtaat asiakkaksi

Kunnallisneuvos Jalmari Meurmanin aikana alettiin puuta myydä myös Valkeakoskelle. Ab Walkiakosken toimittama paperihakkuu vuosina 1927–1928 käsitti 4 328 kuutiometriä. Ab Walkiakoski sulautui kenraali Rudolf Waldenin johtamaan Yhtyneet Paperitehtaat Osakeyhtiöön 1930-luvun alussa. Sinne myytiin paperipuuta vuoteen 1936 asti.

Myyntihakkuiden yhteydessä vuosina 1915–1930 poistettiin metsästä havupuiden kasvua haittaavia lehtipuita. Tällöin myytiin halullisille ostajille osoitetuilta alueilta lehtipuuhalvoja. Ostajat hakkasivat n. 1600 kuutiometriä ja kartano n. 2000 kuutiometriä. Samalla maassa olevat latvat myytiin polttopuiksi.

Tukkipuiden, paperipuiden ja halkojen lisäksi on metsästä vuosien kuluessa pienemmissä erissä tilapäisesti myyty joku määrä rakennushirsiä ja piiruja sekä sähkö- ja puhelinpylväitä. Koivuja on myyty Kangasalan urkutehtaalle ja tikkunaulapuita Kangasalan Haapaniemen kylässä jonkun aikaa toimineelle tikkunaulatehtaalle. Nämä myynnit olivat kuitenkin niin pieniä, ettei niillä ei ollut metsän puuvarastoon vaikutusta.

Kulotus vuonna 1997

Liuksialan kartanoon kuuluu 120 hehtaaria peltoa ja 400 hehtaaria metsää. Nykyinen isäntä Markku Meurman johti Liuksialan metsässä viiden hehtaarin suuruisen alueen kulotusta kesäkuussa 1997.

Kulotus tekee hyvää metsämaalle. Se suosii tiettyjä hyönteisiä ja polttaa sammaleen. Samalla menevät risut ja männynkävyt. Maa tulee mustalle mullalle, ja sellaisessa maastossa metsän uudistaminen on helpompaa.

Kulotukseen tuli ylimääräistä dramatiikkaa, kun samaan aikaan Forssan Tammelassa oli iso metsäpalo, josta kerrottiin radiossa. Kulotus kuitenkin aloitettiin Markku Meurmanin päätöksellä, ja kaikki meni hyvin. Metsäkeskuksen ammattimiehet olivat mukana. Vesivarastoja oli laitettu ympäri aluetta. Kulotukseen osallistui kymmenen miestä, jotka olivat lopulta umpimustia.

Kulotuspaikalla oli myös VPK:n paloauto, joka oli sijoitettu juuri oikeaan paikkaan. Vaikka kulotusalueen reunat oli puhdistettu, kipinä oli saada aikaan pahoja. Paloauton palomiehet sammuttivat kyteväen tulen alkuunsa.

Kulotettu alue istutettiin seuraavana keväänä. Istutustöihin jouduttiin uudelleen sen jälkeen, kun hirvet olivat syöneet jopa pariin metriin kasvaneet taimet.

Artikkelin tausta

Tämä artikkeli perustuu niihin tietoihin, joita olen kerännyt kirjoittaessani kirjaa ”Liuksialan kartano Kangasalla” (2021). Tutkin Liuksialan kartanon tarinaa parin vuoden ajan lähinnä kunnallisneuvos Jalmari Meurmanin tekemien taustaselvitysten, muistiinpanojen ja kirjoitustyön pohjalta. Sain vuonna 2020 Suomen Kulttuurirahaston Pirkanmaan rahastolta ja Jalmari Finnen säätiöltä apurahat kirjoittaakseni kirjan Meurman-suvun 200-vuotisesta ajasta Liuksialan kartanossa. Kiitän rahoittajien lisäksi Markku ja Mikko Meurmania, että olen tässä yhteydessä päässyt tutkimaan Liuksialan kartanon holviin kätkeytyä yksityisarkistoa.

Kangasalla sijaitseva Liuksialan kartano siirtyi ensimmäiselle Meurman-sukuiselle omistajalle kapteeni C.O. Meurmanille vuonna 1821. Jo viisi sukupolvea Meurmanejä on hoitanut kartanon maita ja metsiä sekä vaalinut samalla sitä arvokasta kulttuurihistoriallista perintöä, jota Liuksialan kartano ainoan Suomessa vaikutteisesti asuneen entisen kuningattaren kotina edustaa. Kaarina Maununtytär sai Liuksialan kuninkaan-kartanon asuttavakseen miehensä, vallasta syöstyn kuningas Eerik XIV:n kuoleman jälkeen. Myös Eerikin ja Kaarinan tytär Sigrid, joka kuoli vuonna 1633, asui kasvuiässä ja sitten viimeisinä vuosinaan Liuksialassa.

Liuksialan kartanon työväki lähdössä hakemaan polttopuita metsästä 1950-luvulla. Kuvitusta vuonna 2021 ilmestyneeseen kirjaan "Liuksialan kartano Kangasalla. Meurmanit 200 vuotta isäntinä ja suomalaisen yhteiskunnan rakentajina".

Kunnallisneuvos Agathon Meurman ja hänen nuorin poikansa kunnallisneuvos Jalmari Meurman kehittivät kartanon toimintaa ja olivat lisäksi mukana valtakunnan politiikassa.

Jalmarin poika Lasse Meurman perusti vuonna 1973 poikiensa Markun ja Mikon kanssa Liuksialan maatalousyhtymän. Markku Meurman ryhtyi perheineen isännöimään kartanoa. Varsamäen tilalle perheineen asettunut Mikko teki yli 40 vuotta kestäneen pankkiuran. Varsamäessä toimii vuonna 1981 avattu yksityinen hevosajopelimuseo.

Myös Lasse Meurman ja hänen molemmat poikansa Markku ja Mikko ovat osallistuneet yhteiskunnan rakentamiseen paikallistasolla ja edistäneet arvokasta kotiseututyötä monin eri tavoin.

Kalle Virtapohja

FT, tietokirjailija, toimittaja

Metsätyönjohtajakoulutuksen lyhyt mutta laaja historia

(...kirjoitussarja päättyy)

Neljässä edellisessä Susikossa julkaistu metsätyönjohtajien koulutuksen tarkastelu jatkuu ja päättyy. Näin metsätyönjohtajien ja metsätalousteknikoiden koulutus Suomessa, yhteensä 13 metsäalan oppilaitoksessa, tulee kokonaan esitellyksi. Tässä osassa selostetaan metsätyönjohtajien koulutus Tuomarniemellä Ähtärisä ja Vallinkorvalla Oulussa.

Tuomarniemi

Tuomarniemen toiminta ja perinne metsäalan oppilaitoksena on pitkä. Metsänvartijoiden koulutus aloitettiin siellä vuonna 1903, toisena maassamme. Evolla oli metsänvartijoiden koulutus aloitettu vuonna 1876. Koulutuksesta Tuomarniemellä on Sulevi Riukulehdon kirjoittama perusteellinen historia vuodelta 2004, *Tuomarniemi, siellä ei koskaan sada...*

Tuomarniemellä oltiin edelläkävijöitä metsänomistajien koulutuksessa. Vuonna 1907 järjestettiin aluksi viiden, sittemmin kahden ja puolen kuukauden pituisia kursseja. Näitä kursseja jatkettiin 1930-luvulle asti. Tämän tyylistä koulutusta järjestettiin eri puolilla maata. Metsänomistajien koulutus vakiinnutettiin metsänhoitolautakuntien perustamiin metsänhoitokouluihin. Tuomarniemellä kurssit antoivat pohjaa sota-aikana järjestetyille sotainvalidien kursseille.

Riukulehto selostaa, että vuonna 1943 Metsähallitus alkoi järjestää kursseja sodassa vammautuneille yhteistyössä Sotainvalidien työhuoltoviraston kanssa. Tavallaan jatkettiin Tuomarniemen metsänomistajakoulutusta, toteaa Riukulehto. Samansisältöisiä kursseja järjestettiin muissakin metsäkouluissa.

Tuomarniemen metsäkurssit sotainvalideille alkoivat 15.3.1943. Viiden kuukauden pituisilla kursseilla annettiin samansisältöinen koulutus kuin metsänomistajien talvikursseilla. Mahdollisuuksien mukaan jäljiteltiin myös kaksivuotista metsäteknikkokurssia. Sotainvalidien ajateltiin sijoittuvan poikkeusolojen työmarkkinoilla myös metsätyönjohtajiksi. Päivät olivat pitkiä, jotta opetusohjelma saatiin vedetyksi läpi

puolella vuodessa. Päivät venyivät iltatehtävineen jopa puolille öin. Sotainvalidien kursseja oli yhteensä viisi ja oppilaiden määräksi tuli 148.

Tapani Tasanen ja Sami Karppinen toimittivat vuonna 2003 ilmestyneen muistelmakirjan *Tuomarniemen hengessä*. Se on koostettu opiskelijoiden, opettajien ja Tuomarniemen ystävien muistelemista kirjoituksista. Siinä on Lauri Välinoron, toisen kätensä menettäneen, 1.9.1944–30.3.1945 sotainvalidien työnjohtajakurssin suorittaneen kirjoitus 'Sotainvalidista metsäammatilaiseksi'. Kurssille pyrki lähes 300 hakijaa, joten karsinta oli kova. Kirjoituksesta saa kuvan koulutuksesta ja erityisen rankoista harjoitustehtävistä, joissa olisi ollut tekemistä täysin terveilläkin. Välinoro teki nelisenkymmentä vuotta pitkän uran Vapon palveluksessa. Hän oli huippu-urheilija; 57 vuoden aikana tuli noin 800 palkintoa hiihdossa ja maastajuoksussa. Parhain saavutus oli invalidien hiihdon maailmanmestaruus vuonna 1957 Freudenstadtissa, Etelä-Saksassa.

Metsätalouden ja metsäteollisuuden laajenemisesta johtui, että metsäteknikoiden ja metsätyönjohtajien määrää piti lisätä. Sota-aika viivästytti koulujen lisäämistä. Jälleenrakentaminen ja sotakorvausten toimittaminen lisäsivät edelleen ammattilaisten tarvetta. Tuomarniemen historiassa on tiivistelmä sekä valtion että metsäteollisuuden metsäalan oppilaitosten vaiheista koulujen tarkkuudella. Kirjassa todetaan, että myös Keskusmetsäseura Tapio vastasi työnjohtajapulaan järjestämällä kaksi kahdeksan kuukauden mittaista työnjohtajakurssia Iitin Kausalassa vuosina 1946–1947 ja yhden Eurajoen Vuojoella 1948.

Metsätyönjohtajien koulutus aloitettiin Tuomarniemellä uudelleen marraskuussa 1977, kun alan koulutusta laajennettiin eri puolilla maata voimakkaasti muutenkin. Ensimmäinen kurssi Tuomarniemellä pantiin liikkeelle hyvin nopeasti väliaikaisin työllisyysvaroin. Suunnittelu tehtiin melkein tulipalonsammutustyyliin, toteaa Riukulehto. Ensimmäisen kurssin ajan opintolinjan johtajana oli Tapio Järvinen, hänen jälkeensä Heikki Kolari. Ammattiaineissa opetusta an-

toivat Pauli Teivaanmäki, Pekka T. Rajala, Ossi Laitinen, Pekka Mikkola, Lasse Saarimäki ja Veikko Jauhainen. Yleisaineiden opettajia olivat Risto Harju ja Liisa Kolari. Koulutus oli vuoden mittainen. Se alkoi yleisaineiden perusteellisella opetuksella. Noihin aikoihin havainnollistamisvälineeksi tuli piirtoheitin. Ammattiaineet oli ryhmitelty kurseiksi, muun muassa hakkuutekniikan ja työsuojelun jaksoiksi. Metsäkuljetukseen ja metsätyökoneisiin perehdyttiin Jämsänkosken metsäkonekoululla. Toukokuussa alkoi harjoittelukausi. Retkeilyä alan laitoksiin ja kohteisiin oli runsaasti.

Yksivuotiset työkokemuspohjaiset kurssit päättyivät vuonna 1983. Sitä seurasi ensin välivaiheena puolentoista vuoden mittainen koulutus ja edelleen kolmi-vuotinen metsätalouden peruslinjan opistoaste. Siltä valmistui metsätalousteknikoita vuosina 1987–1995. Viimeinen metsätyönjohtajakurssi päättyi vuoden 1985 lopussa. Kaikkiaan Tuomarniemen metsäopistosta valmistui 194 metsätyönjohtajaa vuosina 1977–1985.

Tuomarniemen metsäoppilaitos koki samat vaiheet kuin muukin kenttä maassamme. Metsäopisto-nimitys tuli vuonna 1965. Metsäoppilaitos-nimitys seurasi vuonna 1988. Metsäoppilaitokset siirrettiin Ammattikasvatushallituksen alaisuuteen vuonna 1973. Koulutettavia tuli vuosien mittaan yhä uusia ryhmiä kuten muuallakin. Tuomarniemelle perustettiin kurssiosasto vuonna 1974 toimihenkilökoulutuksen toimeenpanijaksi. Metsureiden koulutus jatkui vuoteen 1993, jonka jälkeen metsätöiden tekemiseen erikoistuneet saivat metsämekaanikon pätevyyden. Metsätalousinsinöörin koulutus jatkui vankkaan tapaan.

Perusjaksokoulutus lisäsi oppilasmääriä tuntuvasti. Tuomarniemen metsäopisto perusti useita toimipisteitä. Sivutoimipisteet perustettiin vuonna 1980 Kannukseen, Kauhajoelle ja Kurikkaan. Veteliin perustettiin toimipiste vuonna 1981. Toimipisteiden perustaminen ja aikanaan lakkauttaminen aiheuttivat ankarat aluepoliittiset keskustelut ja väännöt. Toimipisteiden tarve alkoi vähetä jo 1980-luvun lopulla. Kannuksen toimipiste lakkautettiin vuonna 1992. Kurikan ja Kauhajoen toimipisteet lakkautettiin vuonna 1993. Vetelin toimipiste siirrettiin Keski-Pohjanmaan ammatillisen koulutuksen kuntayhtymälle vuoden 1997 alusta. Tämä oli osa Tuomarniemen ja muidenkin metsäoppilaitosten siirtoa valtiolta kuntayhtymille.

Neuvottelut valtiovallan ja oppilaitosten kanssa omistuksen perinpohjaisesta muuttamisesta aloitettiin 1990-luvun alussa. Aluksi Suomeen perustettiin 19 väliaikaista ammattikorkeakoulua. Yksi niistä oli Seinäjoen ammattikorkeakoulu, johon myös Tuomarniemi liitettiin vuonna 1997. Ammattikorkeakoulun omistajaksi tuli samana vuonna Seinäjoen ammatillisen korkeakouluopetuksen kuntayhtymä. Metsätalouden koulutusohjelma siirrettiin Tuomarniemeltä Seinäjoelle vuonna 2013. Ammattikorkeakoulun luonnonvaralan toiminnot keskitettiin Seinäjoelle ja Ilmajoelle. Nämä vaiheet Tuomarniemen yksikköä johti Tapani Tasanen, Tuomarniemen kahdeksas johtaja. Ensimmäinen johtaja oli Ernst Nylander, vuodet 1903–1909.

Nyt Tuomarniemellä toimii Seinäjoen koulutuskuntayhtymä Sedu ja siellä voi suorittaa toisen asteen metsäalan perustutkintoja metsäkoneenkuljetuksen, metsätalouden, bioenergia-alan, metsätalousyrittäjän ja metsuri-metsäpalvelujen tuottajan osaamisaloilla.

Vallinkorva

Pohjois-Pohjanmaa oli yksi 12 maakunnasta, joissa metsänhoitolautakunta perusti metsänomistajien koulutukseen keskittyneen kurssikeskuksen. Vallinkorvan kurssikeskus perustettiin vuonna 1955 Oulujoen rannalle Sanginsuuhun noin 10 kilometrin etäisyydelle Oulun kaupungin keskustasta, Oulujokea ylävirtaan. Toiminta aloitettiin tammikuussa 1956 pääministeri Urho Kekkosen lausueessa avausseminaarit. Koulussa alettiin kouluttaa myös metsätyönjohtajia vuonna 1965. Koulun alkuvaiheet ja siihenastinen toiminta selostetaan vuonna 1981 ilmestyneessä metsätyönjohtajakurssin kurssijulkaisussa *Työnjohtajakurssi -81*. Lehden toimittajat ovat Keijo Vähäaho, Heikki Kemppainen ja Eero Korva.

Ensimmäisinä toimintavuosina koululla oli pääasiassa 1–2 viikon mittaisia kurseja metsänomistajille. Lyhytkursseilla koulutettiin myös maamieskoululaisia ja metsäkerholaisia. Vuonna 1965 tuli voimaan *Laki metsäoppilaitoksista*, jolloin Vallinkorvasta tuli metsäkoulu. Edellä mainitun kurssitoiminnan lisäksi alettiin järjestää metsätalouden harjoittajille 4,5 kuukauden pituisia peruskursseja, isäntäkursseja.

Työnjohtajakoulutusta annettiin ensimmäisen keran vuosina 1965–1966. Tämän jälkeen seurasi lähes kymmenen vuoden tauko. Kurssijulkaisussa arvellaan, että syynä saattoi olla pelko työnjohtajien koulutuksen ylimitoituksesta. Vuodesta 1974 työnjohtajakoulutus aloitettiin uudelleen ja se jatkui tahdilla kurssi vuodessa. Koulutuksesta tuli perusjaksopohjaista keskiasteen koulunuudistuksen myötä vuodesta 1984 alkaen.

Oppilasmäärät lisääntyivät jo 1970-luvun lopulla ja toimipaikkoja avattiin eri puolille maakuntaa. Vuonna 1981 Vallinkorvalla oli neljä toimipaikkaa. Oulussa koulutettiin metsätyönjohtajia, 22 oppilasta, metsureita, 24 oppilasta, ja metsänomistajia koulutettiin lyhytkursseilla maakunnassa. Haapajärvellä oli perusjakso, 24 oppilasta, metsurikoulutuksessa 24 oppilasta ja metsänomistajien lyhytkursseja maakunnassa. Iissä oli 24 oppilaan perusjakso, samoin Pulkkilassa. Vallinkorva siirtyi Ammattikasvatustukshallituksen alaisuuteen vuonna 1978.

Vuonna 1981 Vallinkorvan metsäkoulun johtajana toimi Reino Rossi. Hän oli aloittanut siinä tehtäväsä vuonna 1977. Työnjohtajalinjan esimiehenä toimi vuonna 1981 Jukka Siekkinen. Opettajina toimivat muun muassa Pekka Kylmänen, Markku Pöyskö, Juha Sipola ja Timo Väyrynen. Lisäksi oli joukko tuntiopettajia. Tapani Tasanen tuli Vallinkorvan opettajaksi vuonna 1984 ja toimi siellä metsätyönjohtajaosaston ja metsätalousteknikko-osaston esimiehenä sekä rehtorin varamiehenä vuoteen 1987.

Tällä aikavälillä metsätyönjohtajakoulutuksesta siirryttiin kolmivuotiseen metsätalousteknikoiden koulutukseen. Muutos merkitsi huomattavaa opiskelijamäärän kasvua ja nuorentumista, naisopiskelijoiden tuloa taloon sekä opetuksen muuttumista teoreettisemmaksi. Vallinkorvaan otettiin lisää metsäopettajia, muun muassa Einari Jämsä, Jukka Tikkanen ja Raili Hokajärvi. Yleisaineita sisältyi opetussuunnitelmaan huomattavasti enemmän kuin työnjohtajakoulutuksessa. Kielten opettaja Arja Maunumäki ja matemaattisten aineiden opettaja Arja Naamanka olivat vakinaisia, lisäksi palkattiin tuntiopettajia tarpeen mukaan. Yleisaineita kuului runsaasti myös metsätalouden yleisjakson ja metsurikoulutuksen ohjelmaan. Lisääntyneen tilantarpeen vuoksi toteutettiin Vallinkorvassa mittava uudis-

rakennus- ja peruskorjaushanke 1980-luvulla. Vastavia hankkeita oli meneillään muuallakin. Valtio laittoi paikkoja kuntoon ennen tulossa olevaa oppilaitosten kunnallistamista.

Metsäopistoista ja -kouluista tuli keskiasteen uudistuksen myötä metsäoppilaitoksia. Vuonna 1988 puheena oleva opinahjo sai nimekseen Oulun metsäoppilaitos. Luonnonvara-alojen koulutus siirrettiin valtiolta tätä toimintaa varten perustetuille kuntayhtymille 1990-luvulla. Oulun metsäoppilaitos jatkoi työtään vuodesta 1995 Oulun seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymän omistuksessa. Nykyisin yhtymän virallinen nimi on Koulutuskuntayhtymä OSAO.

Metsätalousteknikoiden koulutus jatkui 1990-luvun lopulle, jolloin se päättyi koko maassa. Muu toisen asteen metsäopetus siirrettiin Vallinkorvasta Muhokselle, Koivikon maatalousoppilaitoksen tiloihin vuonna 2000. Nykyään OSAO antaa metsäopetusta Muhoksella ja Taivalkoskella. Molemmissa opinahjoissa on tarjolla metsäalan perustutkintoon kuuluva metsäkoneenkuljettajan koulutus.

Oulun seudun ammattikorkeakoulun luonnonvara-alan opetus alkoi vuonna 1996 ja yksikkö toimi alkuvuosina kolmessa paikassa Kempeleessä ja Oulussa. Sen yhdeksi tutkinnoksi oli tarkoitus saada myös metsätalousinsinööri AMK, jolle haettiin ammattikorkeakoulun nimissä järjestämis lupaa opetusministeriöltä. Lupa saatiinkin, mutta ministeriö peruutti sen saman tien METO:n vaatimuksesta. Luonnonvarayksikkö siirrettiin vuonna 2000 Vallinkorvaan ja Reino Rossi valittiin sen johtajaksi. Osa ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista Vallinkorvan opettajista siirtyi ammattikorkeakoulun palvelukseen. Tutkintoja olivat agrologi AMK ja hortonomi AMK. Opetukseen sisältyi runsaasti metsällistä asiaa, vaikka alan tutkinto puutui.

Yksikön johtajan tehtävät siirtyivät seuraavan vuosikymmenen alussa Jukka Tikkaselle ja Reino Rossi toimi mentorina eläkkeelle siirtymiseensä saakka. Vuonna 2013 ammattikorkeakoulun luonnonvara-alan yksikkö siirrettiin Vallinkorvasta Kaukovainiolle, jossa toimi ennestään tekniikan yksikkö. Vallinkorvan uudehkot rakennukset jäivät tässä vaiheessa tyhjiksi.

Haapajärvi

Vuonna 1963 aloittivat ensimmäiset metsätyökoulut Nikkarilassa ja Hirvaalla. Vuonna 1964 aloitettiin Evolla ja Kurussa. Vuonna 1966 aloittivat metsätyökoulut Sonkajärvellä ja Taivalkoskella. Tämä selostetaan Juha Maasolan kirjassa *Metsän mahti* vuodelta 1996. Haapajärvellä alkoi metsäopetus vuonna 1969 Taivalkosken metsäoppilaitoksen sivupisteenä. Se tunnettiin myös nimellä Schaumanin metsäkurssikeskus.

Haapajärvellä pitkään toiminut maatalousoppilaitos oli alun perin maamieskoulu. Vuonna 1973 koulun nimeksi tuli Kalajokilaakson maatalousoppilaitos. Vuonna 1976 aloitettiin Haapajärvellä metsurikoulutus, ja pari vuotta myöhemmin alkoi yksivuotinen metsätalouden perusjaksokoulutus, jonka jälkeen opiskelijoilla oli mahdollisuus opiskella vuoden kestävä metsurin perustutkinto. Metsäkoulun ylläpito siirtyi vuonna 1978 Vallinkorvan metsäoppilaitokselle, josta vuonna 1988 tuli Oulun metsäoppilaitos.

Vuonna 1980 Kalajoen maatalousoppilaitoksen nimeksi tuli Haapajärven maatalousoppilaitos ja edelleen vuonna 1993 Haapajärven maa- ja metsätalousoppilaitos. Vuonna 1995 maa- ja metsätalousopetus liitettiin kauppaoppilaitoksen kanssa yhteisen nimen alle ja syntyi Haapajärven ammatti-instituutti. Ylläpitäjäksi tuli Kalajokilaakson koulutuskuntayhtymä.

Nyt toiminnan puitteina on Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä, JEDU. Toimipisteitä on seitsemän, mukaan lukien Haapajärvi, jossa on tarjolla metsäalan perustutkinto ja sen koulutusnimikkeenä metsuri-metsäpalvelujen tuottaja. Tutkinnon suorittanut voi myös jatkaa metsäkoneenkuljettajan, bioenergian osaamisalan tai metsätalouden osaamisalan koulutuksessa, joilla on selkeästi yrittäjyyteen valmistava luonne. Oppisopimukset ja osatutkintojen suorittaminen korostuvat opiskelumenetelminä. Kokonaisuutena katsottuna Haapajärven metsäopetuksen kehitys on ollut varsin vakaata, mukaan lukien metsänomistajille järjestetty koulutus ja kurssitoiminta. Koulutuksesta Vallinkorvalla sekä Pohjois- ja Keski-Pohjanmaalla laajemminkin antoivat tähän tiedot Tapani Tasanen ja opetusneuvos Jouko Karhunen, joka toimi Oulun seudulla useissa luonnonvara-alojen opetuksen tehtävissä 1980-luvulta viime vuoteen saakka.

Vallinkorva hetkessä nykyaikaan

Tyhjilleen jääneestä Vallinkorvasta tuli yksi vastaanottokeskuksista, joissa tarjottiin tilat maahamme tuleville tuhansille ja taas tuhansille turvapaikanhakijoille. Suomi ei ollut ainoa maa, jossa tilanteet piti hyvin nopeasti ratkoa. Eri puolilla maailmaa riittää vastaavia tilanteita kaiken aikaa. Vallinkorvan metsäkouluun siirrettiin elokuussa vuonna 2015 ensinnä taivasalla olleita turvapaikanhakijoita. Koulun asuntola otettiin ensinnä käyttöön ja itse koulurakennus hyvin pian. Koulurakennukseen mahtui noin 200 ihmistä. Asukkaiden määrä oli suurempi, joten tiloja piti ottaa käyttöön enemmän. Toiminnasta vastasi Suomen Punaisen Ristin Oulun piiri. Suomessa toimintaa johti Maahanmuuttovirasto.

Ensimmäisessä ryhmässä, elokuussa 2015 majoitetussa, oli 30 tulijaa. Heti seuraavassa kuussa majoituksessa oli 199 henkeä. Jo vuoden 2016 alussa oli asukkaita 274. Likimain tällä tasolla oltiin puolisen vuotta. Elokuussa 2016 oli majoituksessa 321 ihmistä, joka jäi suurimmaksi määräksi. Määrä pieneni ja keskus suljettiin elokuun lopussa elokuussa 2017.

Suomeen tuli vuosina 2015–2016 yhteensä noin 30 000 turvapaikanhakijaa. Vastaavia vastaanottokeskuksia Suomessa oli noin 150, ja sen lisäksi vielä alaikäisten omat vastaanottokeskukset, noin 80. Näissä keskuksissa turvapaikkapäätöstä odottavat henkilöt aloittivat muun muassa suomen kielen opiskelun ja suomalaisen kulttuuriin perehtymisen. Pääasia oli kuitenkin, että he toipuivat pakomatkinsa ja kotimaansa tilanteiden aiheuttamista traumaista. Heille tarjottiin suojaa, ruokaa ja turvallisuutta. Vapaaehtoiset auttoivat ja tukivat turvapaikanhakijoita ja organisoivat heille urheilua, erilaisia harrastuksia ja Suomeen tutustumisia. Nämä tiedot ovat Päivi Nergiltä, joka johti toimintaa Sisäasiainministeriössä.

Antti Koskimäki

Sota, tulipalo tai isojen sorto, Kopran suku sen kun sahaa

◆ **Kun niin perkeleesti sahaa: Kopran sahasuvun historia.** Sakari Siltala & Teemu Keskisarja. Kustannusosakeyhtiö Siltala. 197 sivua.

Kopran suvun sahojen historia on hienoa luettavaa. Ihan maallikkolukijakin uskoo kirjan sulkiessaan, että sahaus on kova, geeneissä kulkeva vaiko peräti riippuvuutta isistä poikiin siirtävä laji.

Juho Kopra ja poikansa Sakari olivat kyläsahan hoitajia 1800-luvulla Karjalassa Valkjärven Puustinlahdessa.

Teodor eli Teutori Matinpoika Kopra syntyi 1906. Hänen sahauksensa oli Karjalassa hyvin pienimittaista.

Levotonkin Teutori oli. Sai potkut suojeluskunnasta ja istui hetken Viipurissa vankina viinan trokaamisesta, valtaosa yhden vuoden tuomiosta kului Sukevalla suota kuokkien. ”Sitä pidettiin erityisen hyödyllisenä kommunisteille ja viinatrokareille.”

Monen mutkan kautta Juupajoelle

Teutori oli vapautettu asepalveluksesta, koska menetti pikkupoikana tapaturmassa näön toisesta silmästänsä.

”Jatkosodan hyökkäysvaiheen jälkeen Kannaksen takaisinvaltaus tuntui lopulliselta.” Keijo Kopra syntyi ensievakossa Ähtärissä, velimies Tenho Valkjärvellä vuonna 1943.

Teutori ryhtyi tietysti sahaamaan; puulle oli kova kysyntä, päreinä, parruina ja lankkuina, kun poltettujen talojen, karjasuojien ja latojen paikoille nostettiin uutta.

Teutori vuokrasi myllyn osakkailta vesioikeudet 25 vuodeksi, mutta vuoden kuluttua tuli taas lähtö länteen.

Kopria pompoteltiin, ”evakkotaipaleella oli kaikkiaan kymmenkunta pysähdystä”, joista ainakin Lammilla ja Hämeenlinnassa Teutori ehti käynnistää kenttäsirkeleinsä.

Suurta sen olla täytyy

Juupajoelle loppui levoton kotipaikan haku. ”Evakkoasumukset eivät kelpaisi 2020 -luvun asunnottomille tai maahanmuuttajille.”

Keijo ja Tenho kotiutuivat hyvin ja oppia karttui isossa poikalaumassa; isän varastosta löytyneellä dynamiitilla sai kalaa, kiväärin luoti läpäisi puhelintolpan ja rataiskkon.

Kalaa syötiin paljon ”mitenkuten keiteltyinä”, ja lapamatoja hädettiin lääkkeellä lapsista.

Ja kun sahan tulee olla suuri, isännän alla audi, mersu tai bentley, ylinopeussakot isot, niin olivat Juupajoen kakaroissa lapamadotkin ”50 metrin vyyhteinä”, kun wikipediassa päästään ”enimmillään jopa 20 metriin”.

Kotisahan korkeakoulu

Teutorin pojat, Keijo ja Tenho, kävivät sahakorkeakoulun kotisahalla. ”Muut odottivat kyytiä tansseihin

lauantai-iltana ja virnuilivat, kun Kopran veljekset las-
tasivat asemalla lautoja, joihin pikkusisko löi leimoja”.

Keijo oli isän mukana Aulangolla valtion puuhuuto-
kaupoissa, Tenho pienestä pitäen tekniikan mies, ym-
märsi koneita ja mekaniikkaa.

Teutori menehtyi 1964 heinäkuussa 58-vuotiaana veri-
tulppaan tai sydänkohtaukseen.

Esteri-äiti oli yllirasittunut, itki jatkuvasti ja jätti maiset
vaivat taaksensa lokakuussa. Keijo oli 22-, Tenho 21-,
Hilkka 18- ja Raili 8-vuotias.

Keijo oli sanonut jo isä-Teutorin haudalla, että ”nyt on
sahalla kaksi vaihtoehtoa, lopettaa tai laajentaa.”

Vainon määrä häkellyttää

Nyt Kopran suvun sahausta jatkavat Keijon pojat Pek-
ka ja Ville, kumpikin omilla tahoillansa. Keijolle Pekan
Westas ja Villen Versowood ovat ”samaa Kopraa yhtä
kaikki.”

Koprat ovat sahanneet kolmella eri vuosisadalla. Jotain
poikkeuksellista tuo on; samaan aikaan on kuollut paljon
perhesahoja, mikä mihinkin, tulipaloon, suurmetsäteol-
lisuuden hakekuriin, tukin hinnoitteluun ja jopa yrityk-
siin vaikeuttaa sahan rahoitusta. Ehkä suurimmat kuolin
syyt ovat nopeuden, sitkeyden ja kovuuden puute.

Kirja kertoo nimiä ja titteleitä peittelemättä, miten Kop-
rat luovivat em. karikoiden ahtaudesta nykyhetkeen.

Aikalaisten puheista pihkan tuoksua

Kirjaa elävöittävät Koprien ahertamista seuranneiden
kymmenien aikalaisten kommentit. ”Koulussa pulpetti
tutisi kun raamit jyskytti, lyijykynät heiluivat kun maa
tärisi”, kirjoittaa Pekka Kopra Korkeakosken muiston.

Kirjan lyhyet lauseet ovat kuin sahausta, lukijaa vie-
dään hien, pihkan, ajojen rahankin tuoksuun.

Kirjasta riittää puhuttavaa metsä- ja saha-alan väelle.
Monen ikämiehen pidentynyt otsa saattaa punottaa.
Mainio kirja isän päiväksi tai pukin konttiin.

Juha Aaltoila

Avohakkuiden historiasta Ruotsissa

◆ Hanna Lundmark (2020). *Clear-cutting – The most
discussed logging method in Swedish forest history.*
Doctoral thesis No 2020:64. Acta Universitatis
Agriculturae Sueciae. 111 sivua.
<https://pub.epsilon.slu.se/18183/>

Jägmästare Hanna Lundmark puolusti väitöskirjaansa
Clear-cutting – The most discussed logging method in
Swedish forest history, viime vuodenvaihteessa Ruot-
sin maatalousyliopistossa. Lundmark tarkastelee siinä
Ruotsin avohakkuiden ja muiden uudistamishakkuu-
den historiaa pitkällä, lähes 200 vuoden aikajänteellä.

Ruotsissa julkisessa keskustelussa avohakkuiden
käyttöönotto on perinteisesti ajoitettu vahvasti 1950-
luvun alkuun. Tuolloin Ruotsin valtion metsiä hal-
linnoivan Domänstyrelsenin uusi pääjohtaja Erik W.
Höjer muutti allekirjoittamallaan ohjekirjeellä (Cir-
kulär 1/1950) metsien käsittelyn uudistushakkuista
suosivaksi metsänhoidollisen harsinnan sijaan. Lund-
mark kyseenalaistaa tämän myytiksi kutsumansa nä-
kemyksen muutoksen ajankohdasta ja merkityksestä.

Lundmark määrittelee työnsä aluksi käyttämänsä met-
sien käsittelyä koskevat käsitteet. Tämä on perusteltua,
sillä käsitteet ovat saaneet aikojen kuluessa muuttu-
neita merkityksiä. Lisäksi ylä- ja alakäsitteet menevät
keskustelussa usein sekaisin. Terminologia rakentuu
usein eri kielissä hiukan eri tavoin. Tämän takia termit
käsitellään selkeästi rinnastamalla ruotsin- ja englan-
ninkieliset termit.

Lundmark esittää väitöskirjansa tavoitteiksi:

- tutkia ja kuvata, kuinka ja missä laajuudessa avohakkuu (sisältäen muut uudistushakkuut) otettiin menetelmänä käyttöön Keski- ja Pohjois-Ruotsissa 1800-luvulta 1950-luvulle
- määrittää miksi avohakkuun käyttö assosioitui niin vahvasti 1950-lukuun Pohjois-Ruotsissa
- vertailla eri menetelmiä ja lähteitä, joita voidaan hyödyntää metsähistorian tutkimuksessa
- arvioida aiemman metsänhoidon merkitystä nykypäivän metsätaloudelle.

Teoksen johdannossa tekijä kuvaa kehityksen taustaa kirjallisuuden pohjalta yli kahden sadan vuoden takaa. Avohakkuumetsätalouden pääasiallisena esikuvana tuodaan esille saksalainen metsänhoito, jonka vaikutus on ollut vahva tuon ajan metsätalouden suunnittelussa. Metsäteollisuuden kehitystä kuvataan niin ikään yleisesti 1700-luvun sahateollisuudesta alkaen. Kuten ruotsalaisessa metsähistoriassa yleensäkin, myös tässä tuodaan esille teollisuuden suhdanteiden vaikutus metsien käsittelyn painotuksiin 1850-luvulta nykypäivään.

Johdanto-osassa käsitellään lisäksi tiiviisti metsätieteellisen tutkimuksen kehitystä erityisesti metsänuudistamisen osalta. Lisäksi esitellään myös keskeiset metsänhoidolliset keskustelunaiheet ja metsänhoidon muutokseen vaikuttaneet henkilöt väitöskirjan tarkasteluajanjaksolta.

Kehityksen lähtökohdaksi mainitun Saksan lisäksi yhteenveto-osassa tarkastellaan lyhyesti vastaavaa kehitystä Suomessa, Tanskassa ja Sveitsissä. Nämä katsaukset ovat sangen ohuita, eivätkä ne toki ole työn keskeistä sisältöä. Kirjallisuusviitteiden avulla kiinnostunut lukija voi päästä pidemmälle.

Väitöskirja koostuu yhteenveto-osan lisäksi kolmesta erillisartikkelista. Tavallisuudesta poiketen, ne on toteutettu mielenkiintoisesti toisistaan poikkeavilla menetelmillä ja aineistoilla. Työn ohjaajana sekä tukena osajulkaisuissa on toiminut ihmisen ja metsän vuorovaikutusta pitkällä aikajaksolla laajasti ja ansiokkaasti tutkinut Lars Östlund Ruotsin maatalousyliopistosta. Julkaisuaajoista päätellen opinnäytteen toteutus on syystä tai toisesta ollut keskimääräistä väitöskirjaa pidempi. Kokonaisuus ei kuitenkaan tästä kärsi.

Ensimmäinen osajulkaisu, *The history of clear-cutting in northern Sweden – Driving forces and myths in*

boreal silviculture, on kirjallisuustutkimus Pohjois-Ruotsin avohakkuiden historiasta. Suuri paino on Norrlands Skogsvårförbunds Tidskrift -aikakauskirjan artikkeleissa vuosien 1883 ja 1960 välillä. Samalla tarkastellaan myös Norrlands Skogsvårdsförbundin järjestämiä retkeilyjä ja niiden merkitystä metsien käytön muutoksessa. Keskeistä on tarkastella mitä tapahtui 1950-luvun alussa, ja toisaalta mikä on ollut pitkän ajan kehityksen tulos.

Selkeitä uudistushakkuita oli tehty Norrlannissa jo 1900-luvulle tultaessa. Teollinen investointialto vahvisti sahateollisuutta merkittävästi Pohjois-Ruotsissa 1800-luvun jälkimmäisellä puolikkaalla ja sahatukilla oli ollut hyvä kysyntä. Määrämittahakkuiden jäljiltä jääneet heikkokasvuiset ja huonosti uudistuneet metsiköt olivat yksi uudistushakkuiden kohde.

1900-luvun alkupuolella sahateollisuuden tuotanto väheni väliaikaisesti. Samalla väheni kiinnostus uudistuhakkuihin väliaikaisesti ja peitteisen metsätalouden suosio nousi. Tätä ajanjaksoa luonnehtikin vilkas keskustelu metsänhoidollisen harsinnan ja metsikkötalouden perustuvien uudistushakkuiden välillä. 1930-luvun heikossa taloussuhdanteessa julkisuuteen nousi esille metsänhoitaja Uno Wallmo joka julkaisi metsänhoidon periaatteensa jo 1897 julkaistussa kirjassaan *Rationell skogsafverkning*. Wallmo ei kuitenkaan ollut erirakenteisen metsänhoidon kannattaja, vaan perusti metsänhoito-oppinsa lähinnä yläharvennuksiin ja suosijpuuhakkuihin rinnastettavissa olevaan luontaiseen uudistamiseen.

Sodan jälkeen teollisuustuotannon kasvaessa, uudistushakkuut otettiin jälleen vahvemmin käyttöön. Yksi keskeisiä metsiköittäiseen metsien käsittelyyn vaikuttaneita ruotsalaisia oli aluemetsänhoitaja Joel Wretlind Domänstyrelsenin Malän hoitoalueessa. Hän alkoi heti palkkaamisensa jälkeen 1921 uudistamaan metsiköitä siemenpuuhakkuulla ja kulotuksella, mikä oli metsänhoito-ohjeen vastaista. Jossain välissä käry kävi Domänstyrelsenin johdolle. Hyviksi havaittujen tulosten ansiosta Wretlindin annettiin kuitenkin jatkaa toimintaansa koetoiminnan nimissä. Varsinaisesti Wretlindin uudistamismenetelmien arvo tunnustettiin legendaarisen maineen saaneen kesän 1947 retkeilyn yhteydessä. Hallinnollinen päätös uudistushakkuihin siirtymisestä Domänstyrelsenissä annettiin kiertokirjeenä Cirkulär 1/1950. Tästä on jäänyt elämään vahva käsitys nopeasta siirtymästä metsänkäsittelymenetelmästä toiseen.

Lundmark osoittaa tämän käsityksen nopeasta siirtymästä tiettyä ajankohtana vääräksi.

Toinen osajulkaisu *The introduction of modern forest management and clear-cutting in Sweden: Ridö State Forest 1832–2014*, on pitkän aikaperspektiivin tapaus-tutkimus uudistushakkuiden käytöstä 270 hehtaarin metsätilalla, joka sijaitsee Mälaren-järven Ridönin saarella. Dokumentoituja avohakkuita on siellä valtion metsissä toteutettu 1830-luvulta alkaen.

Ridönin saaren metsien pitkän aikajakson kehitystä tarkastellaan useiden metsäsuunnitelmien ja niihin liittyvien metsätaloustietokarttojen avulla. Tuon ajan saksalaiset metsätalouden suunnittelun periaatteen näkyvät ensimmäisissä suunnitelmissa ja kartoissa vahvasti. Pitkän ajan kehityksestä pyrittiin tässä tutkimuksessa selvittämään nimenomaan metsänhoidon toimenpiteiden vaikutus metsien kehitykseen ja saavutettuun nykytilanteeseen. Uudistushakkuita käyttäen metsien rakenne muuttui suurista heterogeenisistä metsikkökuvioista pienempiin ja sisäisesti homogeenisempiin kuvioihin. Vaikka tällaisen suppeahkon tapauksellisuuden yleistettävyyttä voi olla hankalaa, työn tekee mielenkiintoiseksi pohjoismaisittain todella pitkä dokumentaatio metsien käsittelystä ja niiden kehityksestä. Alueen tulevaisuudesta tekijä toteaa, että saaren omistaja pyrkii tulevaisuudessa luomaan kohteeseen luonnonsuojelualueen, jossa metsän tilaa palautettaisiin kohti 1830-luvun alussa vallinnutta tilannetta.

Kolmannessa osatutkimuksessa *Continuity forest or second generation forest? Historic aerial photos provide evidence of early clear-cutting in northern Sweden*, tarkastellaan ilmakuvia, joita Pohjois-Ruotsin metsistä on saatavilla jo 1940-luvun kuvauksista. Näistäkin voitiin havaita, että Pohjois-Ruotsin metsiä oli käsitelty metsikköittäin uudistushakkuilla jo 1900-luvun alkupuolella, jopa 10% pinta-alasta. Lähestyttäessä sotavuotia, uudistushakkuina käsitelty pinta-ala oli kasvanut tästä vielä merkittävästi. Metsiköissä on julkaisun esimerkkikuvien perusteella havaittavissa erilaisia määriä jäljelle jääneitä puita, joten kyse on varsinaisten avohakkuiden ohella myös siemenpuuhakkuista tai muista uudistushakkuista, joissa kohteelle on jätetty harviahkoa järeää puustoa. Ilmakuvia on ollut saatavana niin runsaasti, että kahdesta muusta osajulkaisusta poiketen tässä on päästy soveltamaan tilastotieteen menetelmiä tulosten epävarmuuden tarkastelussa.

Keskeisenä väitöskirjansa johtopäätöksenä Lundmark esittää, että käsitys 1950-luvun alusta metsien käsittelymenetelmien muutosten ajankohtana on ylikorostunut. Avo- ja muihin selkeisiin uudistushakkuisiin pohjautuvat menetelmät otettiin käyttöön Keski- ja Pohjois-Ruotsissa osaltaan jo 1800-luvulta. Painotukset menetelmien välillä vaihtelivat ajan kuluessa teollisuussuhdanteiden mukaan. 1950-luvun alussa muutos sai viimeisen silauksensa asiaan liittyvine hallinnollisine päätöksineen – osaksi vahvan muutoksen esille tuomiseksi. Pohjat muutokselle oli menetelmällisesti luotu kuitenkin jopa edeltäneen sadan vuoden aikana.

Tekijä hyödyntää useanlaisia historiallisia lähteitä mielenkiintoisella tavalla, vaikkakin tutkimuksen maantieteellinen kohdealue osajulkaisussa 2 poikkeaa kahdesta muusta. Mielenkiintoista on 1940-luvun ilmakuvien laatu ja hyvä saatavuus Pohjois-Ruotsissa. Tämä mahdollisti kvantitatiivisen otteen soveltamisen julkaisussa. Suomessakin 1940-luvulla on jo tehty joitakin metsien ilmakuvauksia. Kuvien saatavuus lähti kasvuun 1950-luvulla.

Erittäin ansiokasta on väitöskirjan ensimmäisessä osatutkimuksessa tehty keskeisen tiedonvälitys- ja keskustelufoorumin, eli Norrlands Skogsvårdsförbunds Tidskriftin vuosikertojen läpikäynti tutkimuksen aihepiiriä koskevien kirjoitusten osalta. Erityinen kohde ovat aikakauskirjaa julkaisseiden yhdistyksen järjestämät retkeilyt ja niiden raportit. Raporteissa kuvataan retkeilyillä käytyjen keskustelujen sisältöä kohdekuvausten ohella.

Suomessa tapahtuneen metsien käsittelyn muutoksen kannalta kuvaus katkeaa tässä kuitenkin valitettavasti hyvin mielenkiintoiseen vaiheeseen. Retkeilyn jälkeen Appelroth kirjoitti keuhkautta 1948 aiheutta koskevan muistionsa PM angående blädningsbegreppet, johon hän sai syksyn mittaan runsaasti asiantuntijakommentteja eri Pohjoismaista. Harsintajulkilausuma julkaistiin tämän jälkeen marraskuussa 1948. Ammattikunta on Suomessa usein korostanut harsintajulkilausuman taustalla Sarvaksen väitöskirjaa, mutta julkilausuman synnyn taustahistoria on monipuolisempi.

On aika tutkia tarkemmin harsintajulkilausuman syntyhistoria: miten vaikuttivat harsintajulkilausuman sisältöön i) vuosisadan alun ja myös sodanjälkeisten vuosien julkaisut ii) tapahtumat, mm. mainitut ret-

keilyt Ruotsissa ja Suomessa, iii) miten julkilausuman taustalla olleet ajatukset ja niiden koostaminen julkaisuiksi kirjoituksiksi lopulta etenivät ja iv) mikä tässä oli kansainvälisen yhteistyön merkitys? Tänä vuonna julkaistu Lapin valtionmetsien arviointia käsittelevä kirja, Sandström et al. (2021) Savuinen savotta, tuo näihin taustatietoa ja jonkin verran lisävalaistusta.

Suomalaisissa oppikirjoissa jo vuosisadan alkupuolella, kuten Borg (1917) ja Hannikainen (1919) tuodaan esille poimintahakkuiden ongelmat, vaikka ko. menetelmässä otettaisiin metsänhoidollinen näkökulma parhaan mukaan huomioon. Kalelan oppikirjan ensimmäisessä painoksessa 1945 käsitellään uudistushakkuut hyvin perusteellisesti. Metsähallituksessa annettiin 5.11.1946 päivätty kiertokirje (198/2366) hoitoalueiden metsätalouden järjestelystä, joka johti mm. hakkuusuunnitteiden uudelleenlaskentaan ja ohjeisti uudistushakkuiden keskittämistä. Erinomainen kuvaus kirjeen sisällöstä ja vaikutuksista on esitetty em. Savuinen savotta -kirjassa. Puunjalostusteollisuuden keskusliitto toi muistioissaan keväällä 1947 esille huolen sahatukin saatavuudesta jo lähitulevaisuudessa, kun jälleenrakennuksen tarpeet kasvattivat sahausmäärää merkittävästi. Muistioissa todetaan myös olevan keinoja metsien kasvun kaksinkertaistamiseen, ei kuitenkaan nähty olevan toteutettavissa lähivuosisikymmeninä.

Suomessa 1940-luvun loppupuolikkaan tapahtumien, ohjeiden ja muiden hallinnollisten päätösten kytkökset toisiinsa eivät ole olemassa olevissa lähteissä selkeitä ja ansaitsevat hyvän, monipuolisiin lähteisiin pohjautuvan tarkastelun. Lundmarkin väitöskirja osoittaa, että uudella ja monipuolisella tutkimusotteella erilaisia aineistoja käyttäen, saa lisävalaistusta niin murroskohtiin kuin pitkäaikaisiin muutoksiinkin.

Nuutti Kiljunen

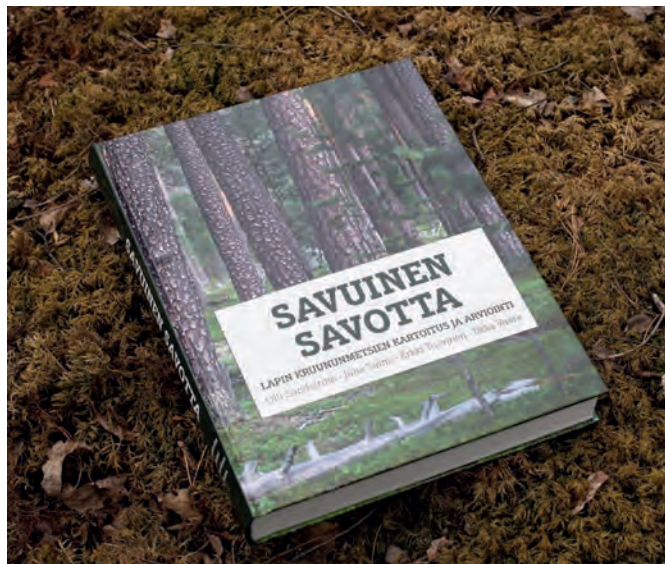
Muut viitteet:

Appelroth E. (1989). *40 år sedan prof. Olli Heikinheimo utfärdade sin appell mot blädningsartad behandling av skogen*. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 322. s. 21-39.

Borg, A. (1917) *Metsäoppi. Kansanmiehiä ja maanviljelyskouluja varten*. 3. p. WSOY, Porvoo.

Hannikainen, P. W. (1919). *Metsänhoito-oppi*. 4. p. Helsinki.

Kunnianosoitus Lapin metsätalouden suunnannäyttäjälle

◆ **Savuinen Savotta: Lapin kruununmetsien kartoitus ja arviointi.** Olli Sandström, Juha Salmi, Erkki Tuovien, Ilkka Vaara. 534 sivua.

www.savuinenensavotta.com

Lapin kruununmetsien historiaa 1800-luvun puolivälistä nykypäivään saakka kuvaava järkälemäinen teos on kunnianosoitus tuhansille Lapin kairoja tallanneille metsätalouden tarkastajille ja heidän työnsä jatkojalostajille. Kaksikymmentä vuotta sitten käynnistetty hanke keskeytettiin välillä moneksi vuodeksi ja jatkettiin loppuun helmikuussa 2021.

Kirja on rakenteeltaan haastava yhdistelmä kenttätöiden tulosten tarkkaa dokumentointia, kartoitus- ja suunnittelumenetelmien kehityksen kuvausta sekä asiantuntijoiden havaintoja, ideoita ja pohdintoja ajankohtaisista asioista. Kirjan pääotsikot näyttävät ensisilmäyksellä kuivahkoilta, koska valtaosassa niistä esiintyy sana ”tarkastus” ja vuosilukuja. Alaotsikoiden alla lukijalle avautuu yksityiskohtainen ja kiinnostava kuvaus Lapin ja koko Suomen suurimman metsänomistajan toiminnasta ihmisen ja luonnon hyväksi.

Metsätalouden tarkastusten vakiomurhe oli vajaatuottoisuutta aiheuttava hirrenharsinta, josta metsähallitus luopui kiertokirjeellään vuonna 1919. Puunkorjuun ja kaukokuljetuksen huimimmat hankkeet olivat auto- ja rautatiesavotat sekä metsänhoitaja A.E. Järvisen idea pyrkiä ostamaan Tuntisan hoitoalueen puunkuljetusta helpottava maa-alue Neuvostoliitolta. Norjan Kirkko-

niemeen kaavailtiin rakennettavaksi pääosin Inarin puulla pyöritettävä sellutehdas, jonka nuori metsänmittaaja Kullervo Kuusela kuitenkin torppasi puun riittämättömyyteen vedoten.

Kirja antaa metsähallituksesta yleistä käsitystä luontoystävällisemmän, mutta samalla talouselämän realiteetteja ymmärtävän kuvan. Vapaaehtoisia suojelualueita perustettiin jo 1900-luvun alussa kaksikymmentä vuotta ennen luonnonsuojelulain säätämistä. Aloitteiden tekijöinä olivat poikkeuksetta paikalliset metsäammattilaiset. Suojelua tuki toki myös nollaraja, jonka takaa puuta ei kannattanut korjata.

Metsähallituksen synteinä pidettyihin laajojen avohakkuiden ja leimikkokeskitysten ainoa syy eivät olleet sotakorvaukset. Tärkeää oli myös harsinnalla pilattujen metsien kuntoon laitto ja toiminta asumattomilla alueilla, jossa jätkille ja hevosille oli rakennettava kämpämajoitus useamman vuoden savottojen ajaksi.

Metsätalouden tarkastusten yksityiskohtaisen dokumentoinnin ohella alan ulkopuoliselle lukijalle mielenkiintoista herkkua ovat taksaattoreiden ajatukset, ideat ja ehdotukset, jotka ovat ajankohtaisia tänäänkin. Sadan vuoden takaisissa teksteissä vilahtelevat ilmaston muutos, mäntyjen keinotekoinen kelouttaminen, porojen laidunnuspaineen tutkiminen, yläharvennus ja pienaukkohakkuut sekä Inarin rantojen suojelu matkailun tarpeisiin.

Kirja on kattava ja tarpeellinen tietoteos metsähistorian harrastajille sekä faktatietoa kaipaaville virkamiehille ja kansalaisille. Kirjan soisi löytyvän jokaisesta metsä- ja luontoalan organisaatiosta ja erityisesti henkilöiltä, jotka joutuvat tekemään päätöksiä Suomen metsien kestävästä käytöstä.

Kari Mielikäinen

(Kirjoitus on julkaistu aikaisemmin Metsälehden numerossa 18/2021)

Suomalaiset maailman metsissä oppimassa ja opettamassa

Suomalainen kehitysysteistyö käynnistyi 1960-luvun puolessa välissä. Metsät olivat alusta alkaen Suomen tukeman julkisen kehitysavun valtavirtaa. Suomalaiset konsultit, yritykset, laitokset sekä kone- ja laitetuottajat ovat jo yli 60 vuoden ajan ammentaneet maamme laajasta metsiin ja puunjalostamiseen pohjautuvasta osaamisesta tietoa ja taitoa kehittyvien maiden tarpeisiin.

Suomalaiset maailman metsissä oppimassa ja opettamassa -kirjahanke käynnistyi Metsähistorian Seuran aloitteesta. Tavoitteena oli taltioida suomen metsäalan kehitysysteistyön ja koko metsäsektorin kansainvälistymisen suuret kertomukset jälkipolville. Kirjassa kuvataan laajasti Suomen metsäalan kehitysysteistyön syntyä ja kehitystä 1960-luvulta näihin päiviin. Suomen metsäsektorin oma kehitystarina toimii johdantona aiheeseen. Kirjassa pääsee myös kiehtovalle maailmanympärysmatkalle suomalaisten asiantuntijoiden jalanjäljissä.

Kirjan päättää tiukka synteisi siitä, miten Suomessa ja sen kahdessa pitkäaikaisessa metsäsektorin yhteistyömaassa – Tansaniassa ja Keniassa – poliittisen ja taloudellisen vallan käyttö kehittyi ja miten kansalaiset kehityksestä hyötyivät. Loppuun on tiivistetty asioita, joista on tulevassa kehitysysteistyössä opittavaa. Tämä kirja on alan ensimmäinen kokonaisesitys maassamme.

Kirjassa on yhteensä 36 kirjoittajaa, joten eri toimialat ja seudut tulevat monipuolisesti esitellyiksi. Kirjassa on 472 sivua ja valtaosin ennen näkemätön kuvitus antaa mainiota taustaa kertomuksille. Kokonaisuuden toimittivat Anna-Leena Simula ja Pekka T. Rajala, itsekin kehitysysteistyön monilla kentillä toimineet. Massiivisen kirjan kansiin saanti ei olisi onnistunut ilman kolmen tahon taloudellista tukea. Kirja on Metsämiesten Säätiön seuralle osoittaman tuen piirissä. Suomen Metsäsäätiö ja Teollisuuden Metsänhoitajat ry osoittivat tukea kirjan painattamiseen.

Metsähistorian Seuran kustantama teos julkaistaan virallisemminkin alkuvuoden tilaisuuksissamme, mutta kyselyitä ja ennakotilauksia otetaan jo jäsenistöltä vastaan:

seura@metsahistoria.fi

